

NOUA REVISTA ROMANA

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTA

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

Director: C. RADULESCU-MOTRU

Profesor la Universitatea din București.

UN NUMĂR:

25 Bani

Se găsește cu numărul în principalele
librării și la depozitarii de ziare
din țară

Prețul anunțurilor pentru o pătrime
de pagină 10 lei.

ABONAMENTUL:

În România un an (48 NUMERE) 10 lei
„gease Juni . . . . . 6 „
În toate țările unei poștale un an 12 „

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA
București, Calea Victoriei 62. Pasajul No. 3
DIRECȚIA: București, B-dul Ferdinand 55
TELEFON 8/66

No. 1.

DUMINICĂ, 17 APRILIE 1911.

Vol. X.

NOUȚĂȚI

D-l C. Rădulescu-Motru, directorul nostru, se află de două săptămâni la Paris, unde studiază organizarea Universităților populare, între cari și pe aceea de pe lângă revista *Annales politiques et littéraires*.

Din Paris, d. Motru va merge să viziteze în acelaș scop și principalele orașe ale Germaniei.

La înapoieră se din străinătate se vor inaugura cursurile Universității populare a Noiei Reviste Române.

Noul director general al teatrelor.

D-l Pompiliu Eliade nu mai este director general al teatrelor. Cu plecarea sa, se ia reporterilor de gazete un subiect bogat și zilnic. Nu se va mai putea face glume pe socoteala d-lui Pompiliu; și cu aceasta mulți dintre reporteri nu vor mai avea ce serie despre teatru... În schimb se dă teatrului, ca director, un fost reporter de gazetă. Toți colegii în ale gazetării se vor simți mândri, și probabil că vor înceta să se amestece în ale teatrului, din momentul ce colegul este director!

D. Pompiliu Eliade luă acum patru ani succesiunea d-lui Al. Davila. Această succesiune i-a pregătit impopularitatea. Dacă ar fi venit după d. Ștefan Sihleanu și nu după d. Davila, d. P. Eliade ar fi fost un director de teatru ca și ori-care altul. Nimeni nu l-ar fi găsit rău, sau nepoliticos.

Noul director, d. Ion C. Bacalbașa, vine după d. Pompiliu Eliade. Această împrejurare îl favorizează foarte mult. Aceasta este și singura scuză a numirei sale.

D. P. Eliade era plin de titluri academice, și era un bun cunoscător al teatrului francez. D. Ion Bacalbașa este un autodidact, și nu cunoaște alt teatru de cât pe acela de pe malurile Dâmboviței. D. P. Eliade, cu toate titlurile și cunoștințele sale, n'a reușit; de ce n'ar reuși d. Ion Bacalbașa, care este lipsit și de titluri și de cunoștințe speciale?!

Experiența cu d. I. Bacalbașa trebuia încercată. Felicităm pe d. Ministru al Instrucțiunii publice că a avut curajul să o încerce.

D. I. Bacalbașa a scris limp îndelungat cronici teatrale, mai întâi în *Epoca* și apoi în *Seara*. Multe din cronicile sale erau copilărești; câteva erau detestabile; câte-va erau însă și bune...

Așa va fi, de sigur, și cu direcția d-lui Bacalbașa la teatru. Nu este exclusă șansa ca, după urma sa, să avem și lucruri bune.

Suntem în așteptarea unui bun director al teatrelor. Până ce acesta se va numi, d. I. Bacalbașa ține cu destulă cinste interimatul. — *Verax.* —

O carte frumoasă de pedagogie militară.

Pedagogie... nu atât în înțelesul de breaslă, cum sântem obișnuși să luăm acest cuvânt, ci un îndrumător mai mult, fără pretenții formaliste, fără apucături dăscălești, găsim

în volumul de nuvele al d-lui Căpitan Gh. Stănculescu (Gheorghe Șuer): *Spovedanie* (Studii de pedagogie militară).

Un îndrumător prietenos și sincer pentru ofițerimea noastră, dela un camarad care le spune toate câte le-a văzut, le-a simțit și le-a gândit în cariera sa ostășească. Și d. Căpitan G. Stănculescu a știut ce să vadă, le-a simțit pe toate și a gândit bine, cele ce gândește în cartea sa.

„12 ani m'au frământat ideile din *Spovedanie*. Nu este numai mărturisirea păcatelor mele, ci păcatele educației în armată și multe din ale educației în general. Urmând fiecare examenul conștiinței mele, va face fiecare pe al său. Îndreptarea va veni plecând dela sine însuși. Fericit voi fi, dacă voi putea contribui și eu, alături de alții, la propășirea morală a oștirii noastre“. Iată ce scrie d. Căpitan Stănculescu d-lui G. Diamandi, mulțumită căruia volumul acesta a ieșit la lumină.

D. Diamandi a făcut o faptă frumoasă editând în revista D-sale nuvelele d-lui Căp. Gh. Stănculescu. Într'adevăr „*Spovedanie* este una din cele mai frumoase nuvele militare din câte cunoștem. Povestirea atât de cinstită a autorului, mărturisirea în care nu intră nici o meșteșugire literară, ci numai sinceritate, desfășurarea conflictului a două firi (soldatul și ofițerul) cari au toate elementele pentru a se înțelege, dar cărora le lipsește cheia, fac din *Spovedanie* un adevărat document al timpului. Ea aruncă o lumină vie asupra noului spirit, care însuflețește corpul nostru ofițeresc“.

Cartea poate fi de folos atât ofițerilor noștrii tineri cât și tuturor celor — mai ales dela țară — cari sânt obișnuși să vadă în cazarmă o închisoare și în ofițer un călău.

În acest scop volumul, deși mărișor, e pus în vânzare numai pe 35 bani. În aceste condiții el merită a fi cât mai răspândit.

Revista științifică „V. Adamachi“.

În unul din numerele trecute ale revistei noastre, am atras atențiunea asupra aparițiunei, la Paris, a revistei *Annales de biologie*, redactată de profesorii noștri universitari dela Iași și București, menită să aducă la cunoștința lumii științifice străine, lucrările săvârșite în laboratoarele noastre, în domeniul biologiei. Se impune să facem cunoscut — e dreptul ceva cam târziu — și sforțările din țară pentru crearea unui mediu științific. Dacă avem îndeajuns de numeroase reviste literare sau enciclopedice, trebuie să remarcăm că posedăm și o revistă științifică, a cărei scop e în primul rând continuarea educației științifice pentru acei cari sunt departe de cele două centre universitare. Revista științifică V. Adamachi, scoasă la Iași, din inițiativa foștilor bursieri ai fondului Adamachi (Academia Română), și din care a apărut de curând fasc. I. din Vol. II, urmărește acest scop, nu numai prin articolele de fond asupra chestiunilor generale, dar și prin recenziile detaliate asupra cărților mai importante apărute. Pe lângă aceasta, în fiecare număr se face darea de seamă a lucrărilor săvârșite de Români, în toate ramurile științei, continuându-se astfel *Anuarul științific al României* scos în 1909 sub îngrijirea D-lui Prof. I. Simionescu.

Ori cine se interesează de problemele generale științifice și de progresul științei la noi, nu poate să se lipsească de a avea această serioasă revistă, cu atât mai mult cu cât abonamentul anual este de tot mic (6 lei, trimeși D-lui N. Costăchescu, laboratorul de chimie minerală, Universitatea din Iași).

I S T O R I E

CONTRIBUȚII EPIGRAFICE LA
ISTORIA CREȘTINISMULUI DACO-ROMAN¹⁾

Sub acest titlu modest, tânărul istoric ne dă o lucrare aproape deplină asupra originii creștinismului latin la Români. Este fără îndoială cea mai bună contribuție la luminarea acestei grele probleme care până acuma a fost atinsă la noi mai cu seamă de teologi neîndestulător pregătiți și ca erudiție și ca metodă, pentru o asemenea întreprindere.

Se înțelege că d. Pârvan avea de luptat cu mari greutăți, anume cu lipsa atestărilor directe și cu mărirea demonstrației existenței creștinismului daco-roman, numai la argumente iar nu la documente.

Aflarea unei inscripții din anul 235 cu monograma creștină pe ea, dovedește numai prezența unui Sirian creștin în Dacia, ceea ce nu poate fi afară din cale, iar nu existența creștinismului roman în Dacia traiană.

Ca dovadă hotărâtoare pentru acest lucru, și d. Pârvan recurge la aflarea termenilor creștino-latini în graiul Românilor de astăzi. D. Pârvan însă nu se mulțumește a reproduce acest argument ce a fost adus de unii pentru a dovedi existența creștinismului la Români încă din epoca romană a formării naționalității lor, iar de alții pentru a sprijini părerea că această naționalitate nu s'a putut forma decât la sudul Dunării. D. Pârvan reieștea din un nou punct de vedere, căutând apropieri și mai hotărâtoare între termenii latini și cei români de astăzi. Așa bunăoară pentru *Dumnezeu*, d. Pârvan nu se mulțumește a-l scoate din *Domine Deus*, ci arată în inscripții o formă mai apropiată de cuvântul românesc: *Domne Deus*. Cuvântul *Sărbătoare* îl derivă, nu din cuvântul latin comun *servo servare*, ci din epitetul dat zeilor păgâni de *conservatores*, după care ziua prăznuirii lor se numea *dies servatoria* sau *conservatoria*. *Lege* în înțelesul de *religie* este arătat de d. Pârvan ca derivând din concepția juridică creștină a ceea ce e ordonat a se face de principiile religioase. Acest termen deci nu corespunde numai decât neologismului *religie* care este redat de cuvântul *credință*; având bine înțeles și cuvântul de lege o nuanță religioasă. Din aceste observații, unele din ele foarte fine, se găsesc multe, în derivările cele noue ale cuvintelor cunoscute latino-creștine din graiul român. Numai cu explicarea cuvântului *biserica* nu ne putem împăca, căci ne pare prea subtilă; dar arătarea temeiurilor noastre ne-ar duce mai departe de cum o învoește o dare de seamă. Tot așa îndoială avem și asupra cuvântului *zănatic*; dar cu prilejul acestui din urmă cuvânt, nu înțelegem pentru ce ar fi de nevoie a recurge la termenii de o origină îndoelnică, atunci când avem atâția alții siguri în limba română.

D. Pârvan însă vrea să dovedească din terminologia latino-creștină a Românilor încă o altă împrejurare: că

creștinismul daco-roman este de origină *misionarică*, adică fusese introdus la Daco-Romani prin misionari, și anume latini. Așa ar fi cuvintele *martur*, etc. Al doilea rezultat ce izvorăște pentru autor din analiza unor cuvinte ca *biserica*, *sărbătoare*, *păgân*, *martur*, *lună*, ca măsură de timp, și din cuvintele profane *Român*, *pământ*, și *fară*, este că aceste cuvinte nu s'au putut introduce în graiul românesc decât la nordul Dunării, și al treilea apoi, că cuvintele creștine: *Duminica*, *Crăciun*, *Rusalii*, *cuminecă*, *martur*, *păgân*, *reposă* și *vergură*, indică chiar aproximativ data introducerii creștinismului în Dacia traiană, introducerea pe care d. Pârvan o fixează între anii 375—450.

Dacă însă inferența, adică încheierea dela o judecată individuală la altă judecată individuală prin mijlocirea unor termeni medii mai mult sau mai puțin generali, este uneori constrângătoare și poate duce la stabilirea adevărului, aceasta nu se întâmplă în toate cazurile, și de cele mai multe ori încheierea este numai ipotetică și nu poate înlocui demonstrarea documentală. Puterea inferenței atârână dela aceea a termenului mediu, a judecății obștești cari leagă concluzia individuală de premisa individuală. Cu cât termenul mediu va fi mai netăgăduit, mai universal, mai recunoscut ca valabil, cu atâta și inferența va fi mai temeinică.

Așa bunăoară dovedirea existenței creștinismului la Daco-Romani (concluzie individuală) din reafierea termenilor latino-creștini în limba română, deși decurge din o inferență, este aproape tot așa de sigură ca și o concluzie trasă din o deducție, de oarece termenul mediu care slujește la încheierea acelei concluzii, anume principiul că termenii creștino-latini nu se puteau forma decât în o *mente ce era în același timp și romană și creștină*, este mai presus de orice îndoială.

Să vedem cum stau lucrurile cu încercarea d-lui Pârvan, d-sa scoate, din cuvântul *fară*, origina lui nord dunăreană. *Fară* înseamnă *pays* numai la Români din fosta Dacie traiană. Se dovedește din inscripțiile Daciei, că pământul Daciei era adorat sub numele de *terra Dacia*; prin urmare, închee autorul, cuvântul nu a putut dobândi acest înțeles decât la nordul Dunării... Vedem că aici termenul mediu nu este un principiu obștesc admis de toată lumea, ci o *constatare de fapt* care poate fi supusă controversării. Și în adevăr, d. Pârvan ne spune singur, că din cele 13 inscripții dedicate zeității *Terra mater*, 7 sunt din Dacia, 5 din Panonia și 1 din Dalmația (p. 99). Nu se poate deci încheia din un așa de slab termen mediu nimic temeinic, și de aceea concluzia că cuvântul *fară* a trebuit să se formeze în Dacia traiană, rămâne o simplă ipoteză.

Tot așa stau lucrurile cu dovedirea epocii când s'a introdus creștinismul în Dacia, dedus din alăturarea cuvintelor *Dumnezeu* și *Duminecă*, pe care însuși d. Pârvan o dă ca o simplă ipoteză. Nu mai puțin cu părerea că creștinismul daco-roman era de origină misionarică.

În toate aceste cazuri, dacă am cerceta silogismul de formă individuală din care se scoate concluzia, am vedea că termenul mediu este o judecată șovăitoare care nu poate da naștere la siguranță, ci numai la încheeri ipo-

1) V. Pârvan. București, 1911, un vol. de XIV și 222 pag.

tetice. Tot așa stă chestiunea și cu altă silință a d-lui Pârvan de a scoate din poemul lui Paulinus din Nola și din alte izvoare contimpurane, dovada că Nicetas episcopul Remezianei predicase în latinește în Dacia traiană.

Temeiurile pe care se reazimă această concluzie (judicata individuală) a d-lui Pârvan, sunt bună-oară, că poemul ar pomeni despre propovăduirea *la uterque Dacus* și că Paulinus face o comparație cu spălătorii de aur din nisipul râurilor, și altele de aceeași natură. Pentru ca concluzia să fie valabilă, s'ar cere să existe ca termen mediu propoziția, că: „*uterque Dacus*“ să cuprindă numai decât în rostirea lui și Dacia traiană, sau că spălatură aurului din nisipul râurilor să se refere numai la râurile transilvane. Lucrul însă nu stă așa, de oarece cuvintele: *uterque Dacus* se pot aplica și la ambele Dacii aureliane, iar spălarea aurului din râuri se practică și de poporul Bessilor din Tracia.

D. Pârvan amestecă în tot cursul expunerii sale adevăruri pe deplin dovedite cu presupuneri și ipoteze mai mult sau mai puțin probabile. Acest amestec stăruiește chiar și în concluzia cărții.

Istoria însă ar trebui să se deprindă cu alegerea adevărilor dovedite asupra timpului trecut, din nămolul cel înăbușitor de păreri, mai mult sau mai puțin întemeiate. Când lași o carte de istorie din mâni, ar trebui să poți să-ți spui: *cu aceste adevăruri m'am ales din celire*. Celelalte păreri ar veni apoi să se înșire după gradul lor de crezare, pentru a dobândi numai nouă perspective de cercetare pentru muncitorii viitori pe câmpul științei.

Am atins în rândurile de mai sus, mai mult chestii de metodă care sunt de obicei lăsate la o parte de acei ce cercetează trecutul, căci ca fond lucrarea d-lui Pârvan este tot ce poate fi mai complex asupra materiei cu care se îndeletnicește, și dacă nici după cercetările d-sale, nu putem găsi alte urme ale existenței creștinismului la Daco-Romani decât terminologia latino-croștină a limbei românești, atunci putem fi siguri că asemenea dovezi nu există în starea de astăzi a izvoarelor.

Felicităm pe tânărul autor pentru munca conștiințioasă și foarte obositoare ce a pus-o în cercetarea unei probleme în care cu greu se putea găsi ceva nou. Și ceea ce a găsit d-l Pârvan este de sigur ultimul rezultat la care se poate ajunge în această materie.

A. D. Xenopol.

CESTIUNI ACTUALE

NAVIGAȚIA AERIANĂ ÎN FAȚA DREPTULUI INTERNAȚIONAL

Nu de mult drumurile de fer, apoi automobilele au atras atențiunea jurisconsultilor. Astăzi este rândul vehiculelor aeriene. Avântul splendid pe care navigațiunea aeriană l'a luat în ultimul timp a dat naștere la probleme din ce în ce mai precise și de o mai grabnică soluțiune. Aeroplanelle și baloanele nu vor înlocui, poate, niciodată drumurile de fer și transatlanticele, dar, de sigur, locomoțiunea aeriană, părăsind domeniul sporturilor, va figura curând printre cele mai principale moduri naționale și internaționale de transport. În tot cazul o revoluțiune pașnică se produce și efectele ei sunt destul de serioase pentru ca specialiștii să se gândească la stabilirea unor reguli simple și practice, care respectând drepturile câștigate ale statelor și ale indivizilor, să asigure dezvoltarea navigațiunii aeriene.

Reglementarea navigațiunii aeriene a făcut deja obiectul câtorvâ proiecte de convențiuni internaționale. În 1902 Institutul de drept internațional s'a ocupat și el de această chestiune în lucrarea sa: Proiect de regulament asupra regimului juridic al aerostatelor. Pe de altă parte societățile de specialiști, în măsură să cunoască toate nevoile turismului aerian, nu încetează de a preciza regulile care l-ar putea guvernă. L'Aéro-Club de France a prezentat anul trecut ministrului lucrărilor publice spre aprobare un Regulament al navigațiunii aeriene și un cod internațional al aerului.

Stabilirea unui drept aerian apare ca o necesitate atât pentru menținerea neștirbită a ordinii publice în stat, cât și pentru protecțiunea statului în afară. Iar utilitatea unei convențiuni internaționale este tot așa de mare din punct de vedere național cât și din punct de vedere internațional. Dreptul ginților și dreptul internațional sunt egal interesate la reglementarea navigațiunii aeriene și în timp de pace și în timp de războiu. Însă punerea bazelor viitorului drept aerian întâmpină greutăți. Este vorba, în adevăr, de ceva cu totul nou. Cu toate acestea oarecari principii pot fi stabilite.

Două sunt problemele care se prezintă jurisconsultilor: întâi, stabilirea domeniului aerian și apoi reglementarea modului de exploatare a vehiculelor aeriene.

Ce raport există, în adevăr, între spațiul aerian și Stat? Unii autori cred că trebuie să se recunoască Statului o suveranitate absolută asupra spațiului aerian care domină teritoriul său. Alții cred că suveranitatea Statului trebuie limitată la o oarecare înălțime determinată, fie de bătaia tunului, fie de punctul până la care este posibil să zărim vehiculul aerian, fie chiar în alt mod arbitrar. Sunt alții, în fine, care nu acordă Statului decât oarecare drepturi limitate în interesul

BIBLIOGRAFII:

Octav Minar: *Cum a iubit Eminescu* (scrise, poezii inedite). Inst. de edit. Renașterea Cărților Românești, Iași. 3 lei.

C. Mikszath (trad. Liviu Rebreanu): *Cavalerii*. In Bibl. „Lumina”. 30 bani.

În Biblioteca Lumen à 15 bani n-rul: Helvetius: *Puterea Pasiunilor*; Edison și invențiunile sale; E. Haeckel: *Dumnezeu și lumea*; Andrew Carnegie: *Arta de a face bani*; L. Tolstoi: *În ce constă fericirea*; Dr. C. Sorbu: *Curiozități științifice*; H. Sienkiewicz: *Ianko Muzicantul*; Dr. L. Büchner: *Ce-i omul?*

său de conservare. De sigur trebuie considerate ca inaplicabile teoriile după care suveranitatea Statului ar trebui limitată la oarecare înălțime. Nimic nu poate să fie, în adevăr, mai puțin precis decât această limitare. Punctul dincolo de care nu mai putem zări vehiculele aeriene este foarte variabil; pe de altă parte armamentele diferitelor state variază în privința puterii lor de distrugere și se schimbă treptat cu progresul artileriei moderne; apoi nici nu-i posibil să se fixeze o înălțime uniformă din cauza diferenței de nivel a suprafeței pământului. Deci este o concepțiune fără aplicație posibilă aceea după care spațiul aerian ar trebui divizat în două părți, cu totul distincte una de alta și dintre care una ar intra în suveranitatea Statului, iar cealaltă ar rămâne în afară de această suveranitate. Totuși este greu de admis, iarăși, că trebuie recunoscut Statului o suveranitate absolută asupra întregului spațiu aerian. Nu trebuie să uităm că legile sunt făcute pentru oameni și că sunt regiuni unde omul nu poate trăi. Suveranitatea Statului nu poate, deci, să se exerciteze decât asupra spațiului care prezintă utilitate pentru indivizi, adică asupra porțiunii de spațiu aerian care poate fi locuită. O înțelegere în această privință este necesară între diversele State, pentru ca fiecare să poată exercita în mod exclusiv și pașnic suveranitatea care-i aparține. În virtutea unei astfel de înțelegeri fiecare Stat ar obține anumite drepturi asupra spațiului situat deasupra teritoriului său, cu excluderea celorlalte state. Și își va putea exercita suveranitatea cu ajutorul unor vehicule militare sau polițienesti. Cea ce este de temut este că Statele să nu abuzeze de drepturile lor, să nu interzică trecerea vehiculelor străine pe deasupra teritoriului lor și să nu supue jurisdicțiunii lor toate faptele întâmplare pe vehicule aeriene străine. Aceasta va da naștere la dificultăți supărătoare în raporturile internaționale. Pentru aceasta se pare mai nimerit să nu se acorde Statului o suveranitate absolută, ci numai suveranitatea indispensabilă pentru apărarea intereselor sale. Am avea o suveranitate cu totul analoagă aceleia pe care Statul o are asupra apelor teritoriale. Și, astfel, am vedea concepția juridică a domeniului aerian apropiindu-se de dreptul privat. Statul își va exercita suveranitatea asupra spațiului aerian, astfel limitat prin apărarea intereselor sale, împiedicând spionajul și luând toate măsurile de poliție necesare pentru păzirea teritoriului: organe de control, semnale, ajutoare în cazuri de accidente etc.

Proiectele Aero-Clubului din Franța declară circulațiunea aeriană liberă deasupra proprietăților neîngrădite și la cel puțin 50 m. înălțime deasupra celor îngrădite, iar staționarea deasupra acestora din urmă la cel puțin 500 m. înălțime. Argumentarea acelor care au alcătuit proiectele a fost, de sigur, următoarea: Dacă Statul poate să exerciteze oarecare supraveghere și control,—și aceasta cu câte greutate,—asupra unei pături de aer care se întinde până la vre-o mie de metri deasupra teritoriului său, dincolo

de această înălțime controlul devine iluzoriu. Și vehiculele aeriene, date fiind progresele pe care noua lor industrie le realizează mereu, se vor ridica, de sigur, la înălțimi mult mai mari. De aici, o imposibilitate de a exercita o supraveghere sigură și practică asupra vehiculelor aeriene decât în momentul aterisajului și o imposibilitate de a păstra pentru ele vechile frontiere. Inșă, greutatea de control sunt aceleași și într'un caz și în celălalt, ba, poate, greutatea pe care ar avea-o Statul, în cazul când circulațiunea aeriană ar fi liberă, de a întreține agenți fiscali și reprezentanți ai forței publice pe toată întinderea teritoriului său, de a avea, chiar împrăștiate pretutindeni forțe armate, este mai mare decât aceea de a-și păzi frontierele. Mai mult, navigațiunea aeriană liberă ar slăbi siguranța statului și ar înlesni spionajul—și acest pericol singur trebuie să ne facă să nu o admitem.

Să ne întrebăm acuma,—și-i a doua problemă,—cari vor trebui să fie dispozițiunile menite să reglementeze modul de exploatare a aparatelor sburătoare. Aceste dispozițiuni vor fi de ordin administrativ, de ordin privat și de ordin penal și vor forma un regulament al navigațiunii aeriene sau un cod al aerului după cum vor fi obiectul unei măsuri administrative sau a unei legi.

Ca măsuri administrative legiuitorul va trebui să stabilească condițiunile în care vehiculele aeriene vor dobândi naționalitatea și semnalele care ne vor permite să recunoaștem această naționalitate. În ceea ce privește aparatele militare sau acele care vor servi la transportul suveranilor sau a reprezentanților lor nu va fi nici o greutate. Iar în ceea ce privește vehiculele particularilor va trebui să se ție seamă, ca și în dreptul maritim, fie de locul de construcție, fie de naționalitatea proprietarului, fie de aceea a pilotului sau a personalului diriguitor. Oarecari măsuri relative la drepturile de vamă sunt de asemenea necesare. După regulamentul propus de Aero-Clubul din Franța asemănându-se vehiculele aeriene cu automobilele, proprietarii lor vor fi obligați să îndeplinească oarecari formalități de imatriculare și să anexeze aparatelor lor anumite semne. În ceea ce privește drepturile de vamă regulamentul declară scutite toate aparatele care nu vor purta decât esența și celelalte produse necesare funcționării lor, cu condiție, însă, ca la reîntoarcere să încarce aceleași cantități.

În materie de drept privat va trebui, de sigur, să se stabilească oarecari servituți pentru toate imobilele pentru circulațiunea și staționarea vehiculelor aeriene la înălțimi anumite și pentru aterisajul silit pentru un timp anumit—toate drepturile pentru daune în caz de stricăciuni rămânând rezervate. Apoi vor fi de rezolvat chestiunile relative la responsabilitatea proprietarului vehiculului aerian în caz de daune cauzate persoanelor sau proprietăților, și pentru care vor servi mult regulile astăzi în vigoare în materie de drumuri de fier și automobile.

În materie penală va trebui să fie aplicate iarăși re-

gulele dreptului maritim. Vehiculele aeriene ca și vasele vor fi considerate ca o continuare a teritoriului național și deci delictele comise pe ele vor fi judecate și pedepsite după legea țării al cărei steag îl poartă, indiferent natura infracțiunii sau naționalitatea vinovatului sau a victimei.

O convențiune internațională care ar reglementa navigațiunea aeriană ar mai avea să reglementeze și alte chestiuni, de pildă, formele de concesiune pentru exploatarea a societăților aeriene internaționale, situația societăților aeriene în dreptul privat, aplicarea în această materie a regulilor de competență judecătorească.

În ceea ce privește dreptul de război, primul congres al păcii, în 1899, a luat deja oarecari decizii. Dar propunerea de prorogare a acestor decizii nefiind acceptată de toate națiunile în congresul următor, în 1907, ele nu mai au nici o valoare. Însă acest al doilea congres al păcii, în articolul său 25, a luat deciziunea că este interzis a atacă sau a trage asupra orașelor și satelor neapărate, oricare ar fi mijloacele întrebuințate. Nu-i îndoială, apoi, că principiile convențiunii dela Geneva relativă la răniți și bolnavi vor găsi aplicare și la navigațiunea aeriană. Regulele relative la contrabande de război și la neutralitate se vor aplica de sigur, și aerostatelor.

Utilitatea măsurilor internaționale este în această materie de o importanță deosebită. Se vorbește deja de flote aeriene, de planuri de lupte aeriene. Vehiculele aeriene sunt, în adevăr, atât pe uscat cât și pe apă, excelente mijloace de informație și de spionaj, mai ales dacă sunt combinate cu telegrafia fără fir.

Convențiunea internațională care va reglementa navigațiunea aeriană nu se va forma așa ușor. Se presupune muncă multă din partea juristilor și mai ales bună voință din partea statelor. Să sperăm, însă, că acestea nu vor lipsi. Și să mai sperăm, încă, că aerostatele, care pot deveni instrumente atât de puternice de distrugere, vor fi îndreptate spre pace și spre binele omenirii.

Iași.

V. G. Cristofor

PSIHLOGIE

DESPRE FRICĂ

În afară de cazuri particulare, „frica“ trebuie să fie privită ca o stare bolnăvicioasă, care de multe ori devine periculoasă pentru acela care este încătușat sub stăpânirea ei; sunt numeroase faptele de moarte care s'au observat din această cauză.

Nici „spaima“, nici „sperietura“ nu sunt asemenea cu frica. Acestea sunt stări trecătoare, întâmpinări de ale momentului; pe când frica este mult mai durabilă; de multe ori sfârșește cu viața. Tot astfel, nici „timiditatea“ sau „sfiiciunea“, nu sunt la o altă cu frica. Se poate prea bine ca cineva să fie timid—

sfiios—și să nu fie fricos sau viceversa. Acestea sunt tot stări psihice anormale,¹⁾ cari de multe ori ajung până la exagerare.

Bouchet²⁾ într'o poveste prin graiul unui personaj, afirmă că „frica este o lașitate“. Un altul însă —Jaques Elsen— vrea să-i dovedească contrariul: că, în viață, fiecare om poate să fie zguduit de această *boală* care „merită jeluire iar nu defăimare“. Astfel, Jean d'Agrémont, exploratorul dibaciu și nefricos, de care este vorba în această povestire, i-a fost frică să se ducă noaptea să ia un vas chinezesc ascuns în fundul unei alei de carpeni și se întoarce în salon, dela mijlocul drumului: „Am întâmpinat multe pericole, dar niciodată nu m'am turburat; este prea ciudat însă, să-mi fie frică de neant“.

Mantegazza³⁾ împotriva părerilor altor psihologi și fiziologiști încuviințează că „frica“ este una dintre „durerile cele mai caracteristice“, Ribot⁴⁾ o privește ca o emoțiune cu varietățile sale, care ar rezulta din „instinctul de conservare individuală sub forma sa defensivă“. Apoi că, psihologia fricei ar cuprinde două momente, unul primitiv,—*inconștient, instinctiv, chiar ereditar*—anterior oricărei experiențe individuale, care se manifestă în vârsta copilăriei, iar altul secundar, *conștient, rațional*, posterior experienței individuale. Preyer⁵⁾ dela care Ribot împrumută datele relative la întâia perioadă, observând pe propriul său copil, spune: „e cu totul greșit să se creadă că copilul care n'a învățat frica, n'o cunoaște. Curajul sau frica mamei exercită de sigur o mare influență; dar sunt la copii atâtea cazuri de frică nemotivată că trebuie să se admită oarecare influență ereditară“. Iar pentru al doilea moment al fricei, adică cel conștient, Ribot spune că are ca bază: „memoria nu cea intelectuală, dar cea afectivă“, adică pentru ca cineva să aibă frică de scoaterea unui dinte „trebuie ca aducerea aminte a unei operațiuni anterioare să renască cu elementul său dureros, chiar sub forma sa slabă“. Dânsul admite două clase de „frici“, una normală sau folositoare (?) și alta morbidă (phobies) sau nefolositoare (?), adică care încetează să mai fie un mijloc de protecțiune, pentru ca să devie unul de pierzare; drept cauză producătoare a celor morbide, Ribot după pilda altor autori, dă *degenerescența*.

Să examinăm părerile înfățișate mai sus.

Lăsăm la o parte pe aceia a lui Bouchet, pentru că mi se pare că sub nici un cuvânt, frica nu poate să fie o lașitate și mai ales la copii. Acestora le este frică de un câine, de o pisică, de un șoarece, de foc, etc., dar nu-și dau seamă; actul lor este inconștient,

---

1) Enrico Ferri. Les Anormaux. La Revue, 1904.

2) La Peur—conte. La Petite République. Paris. 1910.

3) Mantegazza. La Physiologie de la Douleur. Paris. 1888. pag. 146 et sq.

4) La Psychologie des sentiments. Paris-Alcan. 5-ème édit. 1905. pag. 215 et sq.

5) Preyer. L'Âme de l'Enfant. Paris-Alcan.

cu toate că, după acest autor ar putea să fie ereditar. Adultului îi este frică să treacă peste o punte cam şubredă, sau să se plimbe cu barca pe-o mare înfuriată. Fiindcă nu vrea să-şi primejduiască viaţa—în tot cazul frica tot are fiinţă—, este oare laş?!... Nu crez. Pildele acestea se pot înmulţi.

Părerea lui Mantegazza că, *frica* ar fi caracteristica acelei *douleur de l'amour de soi-même*—având în vedere că dânsul scria pe la 1888—astăzi este nedreaptă. Observările ulterioare ale psihologilor, între care şi ale subsemnatului, dovedesc contrariul. Tălmacirea lui Mantegazza, nu corespunde cu faptele observate mai târziu. Dânsul explică astfel frica: „cea mai automată, cea mai imperioasă dintre energiile centrifuge care se degajează din centrul nostru nervos, este aceia care ne îndrumă să ne apărăm de pericolele care ameninţă organismul şi de câte ori acest simţământ conservator este ofensat, noi încercăm frica“, iar mai departe scuzează sinuciderea, sub cuvânt că acela care se omoară nu are frică: „...vedem că sinucigaşul care urăşte viaţa şi de care vrea să scape, nu numai că nu se teme de pericol, dar caută, şi nu poate avea frică, de ceace ar fi spaimă pentru oricare alt om într'o altă dispoziţiune de suflet“.

Nu discut asupra acestui din urmă punct; părerea mea este cu totul contrarie, adică, privesc sinuciderea ca o boală a voinţei, ca atare, sinucisul nu poate să fie nici un curajos, nici un fricos, dar, mai mult un laş care nu poate să îndure „neajunsurile vieţii sub toate formele sale“¹⁾

Părerea lui Ribot²⁾ că „frica este o emoţiune“, ale cărei date relative la întâia perioadă sunt împrumutate dela Preyer, poate este mai dreaptă, bine înţeles, când este vorba de instinctul de conservare al vieţii. Dar, când nu poate fi vorba de aceasta, cum se întâmplă faptul cu copilul care n'are cunoştinţă de acest instinct—cu toată afirmarea lui Preyer—, atunci ce valoare poate să aibă, lesne se poate pricepe.

Doar ideea „eredităţii“ este mai temeinică. Se poate moşteni dela „mumă“—pentru ce nu şi dela tată?—rămâne statornică. Neîndoios, o mumă—în general mumele sunt fricoase—poate să transmită copilului un simţământ oarecare, fie acesta chiar „frica“.

Bichat afirmă că omul care se află sub stăpânirea fricii, ar muri din cauza paraliziei inimii. Faptul nu se poate explica decât astfel: Inima este inervată de pneumogastric şi simpatic. Paraliza acestor nervi aduce pe aceia a inimii şi ca atare, funcţionarea ei încetează. Sincopa trecătoare poate deveni una permanentă. Cu atât mai mult, când individul este atins de o leziune organică a inimii.

Pilde de Frică şi Fobii

Frederic I-ii dormea într'o zi pe un scaun, când femeia lui Luiza de Meklenbourg care înnebuise, scăpând de unde era păzită, vine până în camera lui, după ce se rănise spărgând o uşe cu geamuri şi începe să-l suduiască. Regele, căruia i se ascunsese boala ei, a fost aşă de impresionat la vederea acestei femei plină de sânge şi îmbrăcată în alb, că-şi închipui că vede pe femeia albă a cărui apariţiune, după o veche tradiţiune, vesteşte vecinic moartea unui prinţ din casa de Brandenburg. Regele a fost coprins de friguri şi după şase săptămâni a şi murit.

Paulestran pictor german din veacul al 17-lea, a murit în 1651 din cauza fricei pe care a simţit-o, văzând scheletele dintr'un cimitir, săltând cu prilejul unui cutremur de pământ.

D-na de Guerchi a murit în 1672, din cauza fricei de foc.

Mareşalul Montrevel (1716), tot aşă de brav ca şi prost, era atât de superstiţios, încât într'o zi vârsându-se peste dânsul o solniţă, strigă că va muri; într'adevăr fu apucat de friguri şi după patru zile a murit.

Pe vremea războiului cu Turcii, la asediul oraşului Buda, un tânăr se luptă cu atâta curagiu, încât toţi se mirau; la urmă, căzu victimă loviturilor. Lupta sfârşită generalul alergă să recunoască pe luptător; ridicând viziera cascei, recunoscu pe fiul său; rămase nemişcat, cu privirea ţintă asupra lui şi căzu mort fără ca să mai scoată vre-un cuvânt.

Edgard Poe nefericitul poet care a trăit vecinic în halucinaţiuni şi care a murit la 37 ani în spital, trebuie să-l privim ca pe cel mai adânc observator al fricii. Toate descrierile sale au subiecte de asemenea natură.

În firea omului, după cum am văzut, are fiinţă o serie de turburări psihice, ciudate în felul lor, din multe puncte de vedere, uneori netălmăcibile, cari, prin natura lor se apropie de unele fapte patologice. Acestea sunt frica de lucruri uneori foarte neînsemnate, dar care produc o întipărire dureroasă, penibilă împotriva căreia, cu greu se poate reacţiona.

Trebuie săvârşită o deosebire între *Frica ordinară* şi *Fobii*; la acestea din urmă se observă suprimarea definitivă sau temporară a voinţei şi a judecăţii.

Individul atins de o fobie nu mai judecă, nu-şi mai dă seamă de nimic, săvârşeşte uneori, acte cu desăvârşire imposibile. Nu este vorba decât de frica bolnăvicioasă, de starea patologică, de aceia care istoveşte *eul* individului.

Fobiile sunt numeroase, iată câteva:

Frica de spaţiu (Agorafobia, Kenofobia), de locuri deschise, de strade goale; pe acestea omul atins de această stare, nu le poate trece singur; încearcă un fel de stânjinire, o greutate de nesuferit când este vorba să străbată un loc deschis şi pe unde trecătorii sunt rari sau chiar nici decum; pe o piaţă publică, un pod sau un bulevard deşert; atunci este apucat

1) Asupra acestora se va vedea scrierea care va apărea în curând în editura lui Alcan (Paris) sub titlul: *Les causes du suicide dans le monde contemporain* de subsemnatul.

2) Loc cit, pag. 215 et sq.

de-o senzațiune de frică, de un fel de chin; se simt zăpăciți, prăpădiți; inima le bate cu putere, tremură, pălesc și se roșesc ca și cum ar fi în prada unei frici fără seamăn; picioarele le tremură și de abia se poate ține pe dânsule. Omului acestuia îi este cu neputință să facă vre un pas și tresare ca și cum ar visa un vis urât.

Pascal (1654) matematicul și fizicianul, mergând odată cu o calească cu patru cai, pe podul dela Neuilly, caii se speriară; înaintașii se precipitară în Sena, rupându-li-se hamurile, iar ceilalți doi se opriră pe loc. De atunci Pascal în laturea lui stângă, nu vede decât o prăpastie, care îl împedica să meargă mai departe.

O doamnă nu putea să șează la balcon sau la ferestra, de șease luni. Când eră în uliță nu putea să o străbată, cu atât mai puțin piața Chateau d'Eau.

Boileau (1737) scria unei fete: „Unde unii nu văd decât un drum unit, D-ta nu vezi decât prăpăstii înspăimântătoare“.

Un tânăr lucrător pentru ca să se ducă la lucrul său, trebuia să treacă prin piața Concordiei; în fiecare dimineață se hotărâ să înlătore frica, dar, abia făcea câțiva pași, frica îl apucă, picioarele îi tremurau; astfel cu grabă se reîntorcea pe trotuar, se învârtea, căutând să urmeze de aproape pe cineva, care îl încredința să nu aibă nici o teamă.

Agorafobii sunt destul de numeroși; mulți însă, din cauză că pe lângă elementul fobie se adaogă și acela al timidității, nu îndrăznesc să-și dea pe față slăbiciunea lor.

Frica de locuri închise și de întunec (Clastrofobia). Indivizii încearcă frica, când se găsesc în tr'un loc strâmt, închis sau în întunec.

Hobes a cărui mamă îl născuse pe vremea Teoroarei, nu putea să stea un singur moment fără de lumină.

Frica de cer (Astrofobie), **câmp, gol sau locuri nemărginite, furtuni** (Fudrofobie).

Bruck citează cazul unui popă care de câte ori mergea pe câmp, eră apucat de frică.

Caligula de câte ori tună se ascunde sub pat; alte ori amenința cerul cu pumnul și arunca cu o piatră împotriva lui Jupiter strigând „Omoară-mă sau te omor eu“.¹⁾

August avea frică de tunete și fulgere; când furtuna se apropiă, se ascunde într'o subterană boltită; a căpătat această frică, într'un marș nopturn împotriva Cantabrilor, când fulgerul a trăznit înaintea litierei sale și a omorât pe sclavul care îl urma cu o făclie în mână.²⁾

Frica de sânge (Hematofobie). În principiu, omul cult, are groază de sânge prin instinct, contrariu de aceia ce se observă la popoarele barbare. Mulți oameni se turbură la vederea unei picături de sânge: se întorc, pălesc, tremură. Unii au chiar convulsii. Gelineau citează cazul unui tânăr care la vârsta de 7-8

ani văzând pe bunica sa tăind un puiu de găină, căzu jos, palid și neînsuflețit.¹⁾

Frica de morți (Necrofobie). **Frica de moarte** (Tanatofobie). Cea de a doua este mai deasă. Pe mulți imagina morței îi torturează.

Huchard citează cazul următor: O femeie într'o zi spune că are să-i pleznească capul; altă dată că are să-i se rupă inima sau că e victima unui anevrism; în altă zi avea guturaiu. Alte ori murea de o tumoare abdominală.

Din întâia categorie (Frica de morți) am observat un caz: D-na J... C... de 49 ani și-a frânt gâtul, căzând de pe scara unde locuia și a murit. O vecină a sa de 60 ani D-na T... chemată să-i dea îngrijirile; a fost apucată de o astfel de spaimă, văzând cadavrul d-nei C... că leșină. Condușă la dânsa, ea muri după două ceasuri, de o embolie datorită friei.

Frica de boale (Patofobia). Neîndoios, clasa cea mai însemnată a fricoșilor este a acelor care cred că dânsii suferă de toate boalele; care nu fac altceva decât să-și consulte fiecare organ, care plictisesc cu vizitele lor pe doctori; care sfârșesc la urma urmei sau să înnebunească deabinele, sau să-și curme firul vieții. Cazurile acestea sunt destul de numeroase și diferite. .

Molière în „Bolnavul închipuit“ (1673), a arătat frica pe care o încearcă omul cu bănuiala că, suferă de toate boalele. Dânsul care într'adevăr suferă, atât l'a impresionat jocul bolnavului pe care îl înfățișă, că, la cea de a patra reprezentare moare după ce piesa ia sfârșit.

Două cazuri personale:

a) Ch... V... 42 ani lucrător, intrând acasă pe la 10 ore seara, se lovește cu piciorul de-o piscă mare care eră ascunsă în coridor. Aceasta se năpusti asupra-i și îl mușcă de mâna stângă. Rănitul spală rana cu oțet și se culcă fără ca să se neliniștească de altfel. Noaptea sculându-se ca să bea apă, băgă de seamă că brațul eră ușor umflat. A fost apucat de „frica că va deveni turbat“; deșteptă pe nevastă-sa, care încercă să-l liniștească, sfătuindu-l să se culce. V... dădu din mâini și căzu mort la pământ.

b) H... D... profesor de muzică, 43 ani, dela moartea neveste-sei, eră apucat de crize de neurastenii. Nenorocitul crezând că-și va pierde cugetarea și bănuind că nu se va mai vindeca, își dădu moartea, tăindu-și gâtul cu un briciu.

Frica de Angină de Piept (Anginofobia). Unii oameni au consultat cărți de medicină, unde angina de piept este descrisă cu toate pericolele și cu mersul ei fulgerător. Alții, la rudele lor sau la vre-un prieten, au fost martori de presimțirile și de sfârșitul lor apropiat. Amintirea aceasta le rămâne întipărită și cea mai ușoară durere nervoasă îi înspăimântă și le înghiață sângele în vine, împingându-i să se gândească mereu la moarte.

Frica de boale de inimă (Cordofobia). Aces-

1) Suétone. *Douze Césars*. Paris-Armand Collin.

2) Suétone, *loc. cit.*

1) Dr. Gelineau. *Les Phobies*. Paris, Société d'Éditions scientifiques.

tora le e frică că, la fiecare moment vor muri. Iși pipăe neîntrerupt arterele, vinele și inima; cum-pănesc și prețuesc cel mai neînsemnat simptom ca cine știe ce lucru însemnat. Descurajarea îi stăpânește fără nici un rost. Măncarea și somnul nu le tihnește.

La cel mai mic sgomot, la cea mai mică bătaie de artere se scoală din pat cu încredințarea că, nu pot dormi, pentru ca să-și pipăe și să-și numere pulsul. Unii dintr'aceștia slăbesc și se topesc fără ca la drept vorbind să aibă ceva care să-i neliniștească.

Lamarre¹⁾ citează cazul unei doamne de 60 ani care crede că suferă de o boală a valvulelor inimei. Cu prilejul războiului dela 1870, cu toate că copiii din cauza credinței, îi ascuseră aceasta, de teamă să nu aibă vre-un răsunet asupra stărei sale zdruncinate, totuși dânsa printr'o împrejurare oarecare, aflând că la 4 Septembrie 1870 armata inamică înaintă spre Paris, simte o zguduitură așa de puternică, încât pălește și, ducându-și mâna la inimă, abiă pronunță „mă înăbuș, mă înăbuș“, și după trei sferturi de oră, își dăte sufletul în mâinele copiilor.

Frica de animale (Zoofobia). Multora le este frică de unele animale.

Henric III, Meyerber leșinau la vederea unei pisici. *Germanicus* tremurà la cântecul cocoșului.

Copland aveà un servitor bătrân căruia îi erà frică de șoareci.

O femeie a avut trei avorturi unul după altul, în urma fricei pe care a simțit-o la vederea șoarecilor.

Sunt soldați cărora le este frică de cai.

Berillon citează multe asemenea cazuri.

Cea mai comună este frica de câini (*Cynofobia*).

Un caz personal:

J... G... fată de 6 ani, după masă se plimbă prin grădina unde locuie părinții ei. În întunec, fetița întâlnește un câine vagabond care începuse să urle. Biata copilă țipă cu disperare; la strigătele sale părinții alergară; o găsiră neînșufletită și o crezură rănită. Ingrijirile nu putură să o readucă la viață; ea murise din pricina fricei.

Frica doctorilor. Sunt unii doctori cărora le este frică ca medicamentul prescris să nu aibă vre-un efect rău asupra bolnavului și se preocupă fără încetare de efectele sale. Nu are nici un minut de repaos și nu îndrăznește să prescrie vre-un medicament activ, așteptând ca firea să producă vindecarea. Alții însă, se înfricoșează ca farmacistul să nu săvârșească vre-o greșeală la alcătuirea unei ordonanțe. Se citează cazuri numeroase când medicii la o asemenea nenorocire, și-au ridicat viața.

Frica de bețivi. Beard (1864) citează cazul unui om cult și inteligent căruia îi erà frică să stea în uliță să vorbească cu un bețiv; mai bine voia să rămâe acasă.

Alte diferite cazuri personale:

a) A... I... funcționar la o bancă, constata că de câțiva timp, din bufetul său dispărea licheruri. Nu știa

pe cine să puie vina. Pentru a-l descoperi, închise în bufet, așezând în stare de echilibru instabil, o cutie plină cu funingine; această cutie pe acela care fură, când va deschide dulapul, îl va umple de negreală. Intr'adevăr culpabilul nu erà decât servitoarea lui I. o femeie de 50 ani. Necunoscând aceasta, deschise dulapul și cutia căzu peste dânsa; de *așa frică* a fost cuprinsă, încât căzu pe scânduri leșinată. Stăpânul o duse la spital, unde muri.

b) D-ra S... P... 61 ani, intrând la dânsa acasă, văzu un hoț în casa ei. Inspăimântată, bătrâna d-ră căzu leșinată pe scânduri. Când a fost ridicată, s'a constatat că dânsa sfârșise ca să mai viețuiască.

c) D-l M... șef de gară, văzu cu surprindere pe un om azvârlindu-se sub o mașină care venea; în acelaș timp cantonierul își părăsi postul, alergând după acest om, pentru ca să-l împiedice să fie zdrobit. Șeful gărei crezând că cei doi oameni vor fi zdrobiți, căzu leșinat și nu întârziă ca să-și dea sfârșitul.

d) I... R... de 44 ani, șofer, cu fiul său de 17 ani și cu doi tovarăși erau ocupați să rânduiască niște butoaie pe un vagon de marfă, când unul dintre butoaie scăpând, îl rănii destul de greu. Emoționat peste măsură și crezându-și rana gravă, acasă unde a fost transportat, căzu într'o sincopă din care nu se mai deșteptă.

e) Două doamne care se găseà lângă mașina unui tramvaiu metropolitan, auzind scârțituri la mașină, le-au fost frică de vre-o exploziune; zăpăcite, mai nainte ca conducătorul să le poată oprî, au sărit din vagon fiind asvârlite în spre pereți. Amploiații le-au transportat la spital și de acolo acasă. Una dintr'insele d-ra L... F... de 22 ani, muri de frică.

f) Două fete J. de 18 ani și Jeana P. de 19 ani ședeau într'o seară la ușa unde locuiau. Atunci vine un chriaș I. D., care locuie tot în acea casă, și după ce vorbiră câțiva, câte și trei se urcară, întâiu fetele și apoi chiriașul, care se gândi să le sperie. 'Așa într'un colț întunecos, dânsul le apucă de rochii pe amândouă. Acestea înfricoșate, abiă răsufând ajunseră la dânsule, unde Julieta P. se simți rău și se trânti pe pat îmbrăcată. După o jumătate de ceas își pierdù cunoștința și își dăte sufletul în urma unei embolii cardiace.

g) D-l și d-na Radaux, ședeau într'o berărie; pe când bărbatul ieșise afară, unul dintre consumatori F. C., începuse să facă propozițiuni d-nei R., aceasta însă, îi răspunse cu o palmă și îl împinse așa de tare, încât acesta se prăvăli pe scânduri. Atunci se întoarse și bărbatul; C., scoase un revolver și trase asupra lui R. Unii consumatori îl dezarmară, iar alții se grăbiră să îngrijească de d-na R., care leșinase. O transportară într'o farmacie, unde nu întârziă să-și dea sufletul în urma unei congestiuni cardiace.

h) E. V., de 40 ani, tinichigiu, lucră pe acoperișul unei case, când alunecă și căzu d'andaratele. O schelă suspendată îl oprî în cădere; lucrătorul se acățărà de funiile schelei și rămase în o astfel de periculoasă

1) *Contribution à l'étude du rôle du système nerveux dans les affections du cœur.* Paris 1882, pag. 99.

pozițiune până când tovarășii de jos, îl scăpară, dar nu putură să-l readucă la viață. El murise de frică. Comoțiunea căderii provocase o paralizie generală și o congestiune cerebrală care îl fulgeră...

Pe când mă aflam ca stagiari la spitalul militar, se adnce în serviciul D-rului Dumitrescu, un soldat cu un *Icter emotiv*. Intrebat asupra producerii sale, mi-a spus că a fost certat rău de șeful său unde eră ordonanță, și de odată a devenit galben-verde. Frica i-a pricinuit Icterul.

Omul care este sub stăpânirea unei fobii, suferă atât timp cât îi lipsește voința călăuzitoare a vieții. Altfel, el ar fi sănătos și ar putea să lucreze, să producă.

*

În definitiv, personal privesc „frica“ ca o stare psihică, din clasa destul de numeroasă a psihoselor sociale. Este un simțimânt cu acțiune reflexă asupra creierului. Este în majoritatea cazurilor inconștientă, căci dacă s'ar întrebă cineva—bine înțeles unul care judecă—după ce criza a trecut, pentru care cuvânt i-a fost frică, nu știe ce să răspundă, se încurcă chiar.

În nenumărate împrejurări, omul fricos este un emotiv sau un sensibil; chiar copiii pot ca să fie ca atare; dovadă, când dâșii au făptuit ceva rău și când părinții îi va certă pentru aceasta, atunci o emoțiune îi încătușează și *frica* îi stăpânește; aceasta se vedește de obicei printr'o roșată palidă a obrazilor, apoi roșie de-abinele, a feței, întovărășită uneori de plâns; prin aceasta însă, nu se înțelege că, *frica* este o emoțiune; dacă îi acordăm această însușire, atunci este doar ca o antemergătoare a fricei.¹⁾

Seria faptelor personale, precum și a celor culese, întăresc cele spuse mai sus. În mai nici unul din acestea nu am observat ca „frica“ să fie prin ea însăși o „durere“ sau ca, omul în momentul încătușării sale, să se plângă de vre-o suferință oarecare, nici chiar de aceia *a iubirii de sine însuși*. Crez că, iubirea vieții nu are nimic a face cu frica. Se poate prea bine ca omul să se iubească pe sine însuși și viața lui, se mai poate chiar să se gândească să și-o conserve și să și-o apere în toate împrejurările, și totuși să nu-i fie frică. În momentul când omul—deși este în casă—vede un fulger, când aude un trăsnet, sau când simte apropierea furtunei, îi este frică și caută să se ascundă; te aperi împotriva unui pericol care îți amenință viața cu adevărat. Dar, când ești la adăpost, ce rost mai are frica?!... Copilul care încearcă o frică oarecare și care încă nu-și dă seamă de ceiace este viața, în adevăratul său înțeles, care nici nu are la îndemână mijloacele de apărare ale adultului, cum și-o poate apăra sau conserva? Ribot în această privință are o scăpare; spune că, copilul este *inconștient, instinctiv* sau *ereditar*, fără ca să mai dea o altă talmăcire. A moștenit dela mamă simțimântul fricei și pace bună! Dar, explicarea aceasta, să admitem, o fi bună pentru copii, nu însă pentru oa-

menii mari. Aceștia, în afară de cazuri excepționale, nu sunt nici inconștienți, nici instinctivi, își dau bine seamă de cele ce săvârșesc. Astfel, „frica“ adultului, în multe împrejurări, este mascată, adică el, face pe fricosul pentru ca să-și ascundă slăbiciunea sa fizică sau chiar lașitatea.

Dr. Florea Simionescu.

LITERATURA

TĂIETORUL DE LEMNE

I

Hârși! hârși! Lemnele cad retezate de sub dinții ascuțiți ai ferestrăului, cu un sgomot sec și scurt. Se împrăstie pe jos, de-adura, par'că ar vrea să fugă cât mai departe de grozavul călău.

Unele rămân încheștate între alte retezături cu partea tăiată, îndreptată spre tăietor, ca o gură deschisă, prin care blestemul stă gata să se scurgă vijelios: „Ucigaș nebun, socoți că vom pieri pentru totdeauna? Te înșeli! Ne vom preface în cenușe... și apoi vom îngrășa pământul din care vor ieși alți lăstari mândri, ce-și vor întinde crengile biruitoare spre cer. Dar tu nebune,... viermii!“

Un hohot de râs prelung și lugubru răsună de sub ferestrău: Hârși! hârși!

Alte bucăți de lemn cad întinse la pământ, alături de tăietor. Nu-l mai privesc, nu strigă, de durere: îl disprețuesc! așa stau de tăcute.

Disprețul e numai în tăcere.

În dreapta tăietorului se rostogoli un chituc gros; din el răsare o creștătură de creangă ca un braț întins în rugă spre îndurarea divină. Atâta resemnare se desvăluie din scoarța scrijelată a lui, atâta rugăciune se îndreaptă către cerul senin și cald prin brațul acela întins ca de-o ființă omenească...! „Tăiatu-m'ai pe mine—te iert; dar iartă-mi și tu fiul ce-avû aceiași soartă ca mine, căci fû răpit de-o mână-vrășmașe din inima pădurii, de-acolo unde brazii și pinii și molifții și paltinii și stejarii își întind crengile și se leagă frați de cruce, unde viorelele cresc în umbră deasă și-i îmbată de mireasmă în zori de zi, unde pasările cerului cântă mai dulce și mai tainic ca heruvimii, unde pâraul cristalin se îngână cu florile, unindu-și glasul vesel cu șuerul sprintarului zefir, unde freamțul codrului are mai mult înțeles și mai multă armonie...“

Piciorul greu al tăietorului lovî chitucul iar el se prăvăli în noroiul strâns de ploi, într'un suspin înăbușit.

Alături de el se duse și mlădița fragedă.

II.

A ostenit tăietorul. Și-atârnă ferestrăul de coarnele caprei; își șterge cu mânica sumanului zdrențuit fruntea încrețită de încordarea silnică a muncii;

1) Dr. Paul Solier. Le mécanisme des émotions. Alcan 1905.

respiră îndelung aerul răcoros al dimineții. Iși înalță ochii către cer. Simte o clipă nemărginirea firii și poate și micimea lui, apoi fruntea i se pleacă în jos, mâinile-i apucă fără voie ferestrăul, gândul îi zboară departe, acasă: „Am șapte... de ce stau?“

Hârși! hârși! Brațul se întinde și se îndoiește, petrificat, într-o mișcare ritmică și egală. Nici limba cearnicului nu scoate un sunet mai regulat ca ferestrăul.

Acum taie un tufan gros de abia îl cuprinzi. Pe la jumătate, ferestrăul se afundă ca într'un miez de pâine.

O clipă crede că i s'a rupt unealta scumpă, care ține aprinsă viața a șapte copii fără mamă. Un gol adânc și necuprins se face împrejurul lui. Se cutremură de spaimă. Cu ce va mai lucra?

Sudoarea-i aprinde pe frunte scântei de diamant în bătaia soarelui.

Dar vede că s'a înșelat. Ce chin a îndurat!

E putrezit tufanul. Răzuitura de lemn, ca o pulbere umedă, curge șiroaie pe opinca-i ruptă de sub capră. Tot așa curge și sângele dintr'o rană largă.

Increștirea din mijlocul frunții i se adâncește la vederea acestui tufan putred.

Ai putea să citești prin ea gândurile neguroase ale tăietorului de lemne.

Cât sunt de puține și cu toate astea, cât sunt de nepătrunse!

Ochii adânciți în orbite au în ei o suferință cumplită—marea suferință a vieții. Ce cumiți sunt! Caută mereu obiectul asupra căruia mâinile noduroase și crăpate să lucreze pentru... o pâine. Barba deasă, încâlcită și gălbicioasă îi acoperă obrazii, aruncând o umbră vagă de tristețe pe chipul oțelit de muncă. Gâtul slab dar muschiulos, pe sub pielea căruia vinele vinete se umflă cu întorsături capricioase, face aceiași mișcare ca și brațul. Parcă ar fi un grumaz de bou, așa-i de aspru și încordat.

Picioarele stau înțepenite în pământ. Un luptător n'ar stă mai hotărît în fața dușmanului ca tăietorul acesta în fața-muncii.

Un gând i se înfiripează în minte: „Tot așa-i de putred și omul!“ și moare în negura de nepătruns a sufletului său chinuit.

III.

O pasăre taie văzduhul ca o săgeată. E o vrabie. Se lasă în sbor domol aproape de tăietor. A văzut o firimitură de pâine. Sare sprintenă și sfielnică în două picioare, o întoarce odată, privește în toate părțile, o apucă în cioc și apoi se înalță în aerul cald și plin de mireasma Primăverii.

Unde se duce cu ea?—La cuib. Acolo o așteaptă șapte puișori golași și plăpânzi.

Om și pasăre!

Amândoi muncesc pentru acelaș scop.

Dar, care e mai mulțumit?—Pasărea.

Ea zboară liberă, omul rămâne tot jos. El e legat de pământul din care a ieșit, cu niște legături

indestructibile, ce-l trag cu o putere nevăzută în sânul lui rece și pustiu.

Dar poate că aceasta e prima lui condiție de viață...

IV.

Cu șira spinării încovoată sub povara sfântă a muncii, cu fața brăzdată de trăsăturile trudei și suferinței lăuntrice, tăietorul își continuă treaba. Glasul înăbușit al lemnului nu-i ajunge la ureche, blestemul nu-l doare, rugăciunea nu-l înduioșează. Viața dimprejur cu toată frumusețea ei vrăjită, nu-l atrage.

E prea adâncit în lucrarea pe care o face, tot pentru viață, căci el veghiază, prin muncă, la întreținerea fluidului etern din cei șapte copii iubiți, ce-l așteaptă seara cu lacrimile uscate pe gene să vină cu o fărâmă de pâine, departe, peste câmpurile înverzite.

Om și pasăre!

Amândoi muncesc pentru acelaș scop.

Dar care e mai mare? Omul!

Vasile Denescu

IMPRESII LITERARE

MISTRAL ȘI ALEXANDRI¹⁾

Departee de țara noastră se află un colț de viață fermecător, unde vreo câțiva entuziaști au readus la lumină o glorie literară, pe care vremea începuse să o ascundă.

E *Provanța* patria lui Mistral. Acolo cerul e pururea albastru, acolo sufletul trăește și pentru dansul. Din acest cuib a reînviat poezia provansală care în trecut ajunsese la universalitate prin glasul trubadurilor; iar astăzi prin geniul lui Mistral se ridică din nou la cea mai înaltă formă.

Lamartine cu drept cuvânt l'a numit în prefața poemei *Mireille*, „poetul țărâniei“. Mistral s'a născut și trăește sub înrâurirea directă a poeziei populare, dela care nici o influență străină nu l'a îndepărtat. Sufletul său a rămas amantul naturei, pe care a descris-o cu atâta duioșie, cu atâta căldură, încât versurile lui sunt refrânul unei adieri de adevărată poezie rustică.

Născut la *Maillane* aproape de Saint-Remi, la 8 Septembrie 1830, el este fiul unor arendași bogați, oameni simpli și muncitori. Mistral a crescut într'o atmosferă patriarhală, de aceia a rămas până acum de o simplitate și de o curățenie sufletească surprinzătoare.

Alphonse Daudet prietenul cel mai intim al poetului, spune că e îndeajuns să-l cunoști odată pentru a-ți deveni simpatic. Vorbește încet, dar cu un glas dulce-muzical. E cult, și totuși această cultură o trece

1) În legătură cu serbătorirea de astăzi a lui Mistral, ocazionată de escursiunea Universității Analelor din Paris,—e folositor să se mai releveze odată figura marelui bard precum și prietenia acestuia cu marele nostru Alexandri.

prin prisma cugetării lui, nereproducând decât cu observații ceea ce a auzit sau a studiat.

Mistral a învățat la Avignon unde a luat licența în drept. Tot aci legă prietenie cu profesorul său de liceu poetul provensal *Roumanille*, care își pusese în gând să reinvieze poezia provansală, preamărită atât de mult prin secolul al 16-lea și 17-lea. Intr'o seară *Roumanille* pofteste la dânsul pe *Mistral*; ca să-i citească colecția de cântece provansale culese de el și pe care le numise *Margarieto*.

Entuziasmați de frumusețea acestor perle populare, prietenii se hotărăsc să scoată o revistă, unde să-și arate scopul lor și să îndemne pe poeții Provenței în această direcție.

Intr'adevăr nu trece mult timp și *Roumanille* scoate la Avignon *Li Provençolo* (Provansalele) revistă care avu în *Mistral* un colaborator statornic.

Activitatea la această publicație a fost foarte mare. *René Taillandier* numește pe *Roumanille* marele poet provensal, promotorul renașterii Muzei meridionale, iar *Lamartine* în cursul său de literatură, spune despre *Mistral*:

„Literatura țărănească este regăsită prin grația și spre gloria Providenței! Un mare poet epic s'a născut.

Natura occidentală nu face mult, dar natura meridională produce totdeauna; e o virtute în soare! Un adevărat poet homeric în aceste timpuri, un poet născut ca și oamenii lui *Deucalion* dintr'o piatră dela *Crau*.

Un poet primitiv în timpul nostru de decadență; un poet grec la Avignon; un poet care dintr'un limbaj comun a făcut o limbă clasică, plină de imagini și de armonie. Un poet care în cântecele sale are inocența pasionată din *Daphnis și Chloe* a lui *Longus* și liniștea simplă a orbului din *Chio*.”

Cu aceste rânduri preîntâmpină *Lamartine* pe *Mistral*, care până astăzi e considerat ca maestru în cizelarea versului provensal.

Datorită acestor doi mari poeți ai sudului, se reinființează adunarea *Felibrilor*, adică a poeților, hotărându-se ca să se publice un „Almanah”, care dela 1854, Mai în 25, apare regulat în fiecare an.

Societatea aceasta fusese fondată în trecut de șapte poeți, numindu-se: „Societatea Jocurilor Florale”, având de scop încurajarea lucrărilor poetice scrise în limbele romanice. Capriciosul rege *Ludovic al 14-lea* a desființat însă această societate; de abiă pe vremea lui *Napoleon* își reea activitatea. În istoria societății citim și numele unui român, un *oltean*, care concurase și dânsul câștigând premiul.

Ca amintire, i s'a dat o statueta de argint masiv, reprezentând pe „*Minerva*” și un decret al Parlamentului *Tulusian*, prin care îl proclamă poet!

Evenimentul cel mai însemnat din viața literară a provansalilor, se produce la 1861 când *Mistral* editează în traducție franceză marele său poem „*Mi-*

reille”. *Academia Franceză* îl încunună, iar celebrul compozitor *Gounod* scoate din această lucrare un libret pentru opera sa, care s'a jucat cu succes în 1864 la *Opera Mare* din *Paris*.

Iată în câteva linii generale subiectul acestei capo-d'opere literare.

Poetul caută în acest poem să descrie cu o fineță artistică frumoasele legende provansale, pe care cu atâta simplitate știe să le povestească țaranul meridional. Poemul e împărțit în 12 cânturi, având ca temă iubirea care înlănțuște două ființe ce nu se pot luă din cauza ipocriziei sociale.

Mireille, numită în limba provansală *Mireïo*, e fata unui bogat arendaș din valea *Crau*. *Vicent* este un sărman vânzător de coșuri de nuele, lucrate de altfel cu mult gust artistic de dânsul. Intr'o zi întâlnindu-l *Mireïo* prin sat, se amorezează de chipul său, dorind a-l luă de tovarăș în viață.

Părinții se opun, arătându-i că ar fi o rușine pentru o fată ca dânsa să se mărite cu un sărman vânzător de coșuri.

I se prezintă mai mulți pețitori bogați pe care *Mireille* îi respinge cu indignare. Păstorul *Qurias* este chiar provocat la duel de *Vicent*, pentru îndrăzneala ce a avut de a se prezentă să ceară mâna acestei nobile provansale. Din nenorocire *Vicent* este rănit de moarte. După mai multe peripecii alegorice, unde *Mistral* are pasagii cari se pot compară numai cu *Odissea*, *Mireïo* moare în brațele părinților care s'au opus la această căsătorie, căci prejudiciul social e mai puternic decât iubirea.

Despre această poemă directorul revistei de artă și sociologie *L'âme Latine*, care apare în *Tuluza*, a spus că: „*Mireille* este rugăciunea de seară a celor dela sud care au un *D-zeu* și pe *Mistral*”.

Genialul poet a dedicat poema lui *Lamartine* acela care a apreciat întâi valoarea lui literară.

„Îți încredințez *Mireille*, care e sufletul și inima mea. Este floarea anilor mei, este un strugure din *Crau* care cu toate frumusețile ț-i-l dăruște un țaran.”

Fragmente din *Mireille* au fost traduse și în românește de poetul *Anton Naum* din *Academia Română*, pentru care societatea „*Felibrilor*” i-a dat ca amintire un condei de aur.

Reproducem un cântec provensal tradus de d. *Naum*:

CÂNTECUL MAGĂLIEI

O! *Magali* în astă seară
la fereastră de te-ai pleca,
din tamburină și din vioară
cântecul meu l-ai ascultă.

Vântul s'a dus iubita mea!
Stelele 'n ceriu vor străluci,
dar galbene vor dispărea
pe tine cum te vor zări.

II.

Legătura de prietenie între Mistral și Alexandri s'a întâmplat cu ocazia primirii *Gintei Latine*. Dacă amintirile sunt tablouri din viață a căror farmec rămâne ca o mângâiere sufletelor noastre, atunci de sigur că aceste clipe petrecute în intimitate cu un mare visător, te urmăresc ca o umbră dealungul vieții.

Pentru contemporani în special, ele formează un frumos element de actualitate. Așa a fost și cu prietenia celor doi mari poeți ai latinității.

La 30 Martie 1875, celebrul poet spaniol *Afred de Quintana*, propune societății „Felibrilor“ ca pentru un al treilea an să se institue un concurs literar între toate popoarele de viță latină, pentru alcătuirea unei poezii care să fie proclamată ca imnul acestei rase.

La 19 Mai 1878, Alexandri primește la Mircești următoarea telegramă: „Juriul alcătuit din Mistral, Tourtoulon, Quintana, Obedenaru și Ascoli, v'a dăruit în unanimitate premiul cântecului latin. Vă așteptăm. (ss) *Roque Ferier*.”

Alexandri n'a putut să vie la această festivitate, dar mai târziu cu vreo câțiva ani, a dorit să mulțumească personal lui Mistral și prietenilor Felibri, pentru onoarea ce i-au făcut.

Dintr'o scrisoare adresată d-nei Alexandri, avem amănuntele acestei primiri sărbătorești:

„Sosind eri, Duminecă, la Montpellier, am fost primit la gară de către Bonaparte Wyse, baronul de Tourtoulon, Jules Laforgue și alți amici ai mei necunoscuți. Pe la 2 ore după amiază ne-am dus în parcul unui Castel unde erau adunați mulți felibri și multe dame. Acolo am fost așezat pe un jelt, în ochii tuturor ca un obiect du curiozitate, alătura de D-na Prezidentă și am asistat, timp de 4 ore, la numeroase cetiri în limba provansală și cântece populare care produse mare entuziasm.

Studentii români din Montpellier mi-au prezentat o mare coroană de trandafiri, pe care i-am împărțit la dame, după ce le-am cetit în gura mare Cântecul Gintei latine. Apoi eri dimineață am plecat dela Marsilia și am sosit la Avignon pe la 11 ore. La gară ne așteptă Bonaparte Wyse, care venise aici înaintea mea și îmi reținuse o odaie bună la otel. Am plecat îndată împreună cu o trăsură, la Mailan, ca să vizităm pe celebrul poet al Provansei—Mistral. După o oră de plimbare am sosit într'un sat mic așezat în fața munților Alpi și m'am întâlnit cu amicul meu necunoscut. El locuiește ca și mine la țară, într'o căsuță mică, înconjurată de o mică grădiniță și lucrează neconținut într'un mic cabinet bine iluminat și simplu mobilat ca al meu. Mistral e un om de vreo 52 ani, înalt, frumos, cu fruntea largă, cu păr bogat și argintiu, fizionomia lui e plăcută, veselă, simpatică și graiu lui poetic. Cum m'a văzut, m'a luat în brațe și ne-am sărutat împreună ca doi frați ce nu s'au întâlnit de mult. Soția lui, mai tânără decât el cu vreo 25 ani, ochesică și grațioasă, ne-a trimis în sala unde eră pusă

masa pentru dejun. Am șezut la masă 4 ore, grăind cu veselie, închinând pentru țară și familia mea. Într'un cuvânt, am petrecut până la 6 ore cu cea mai vie mulțumire.

Madame Mistral ne-a cântat cântece provansale foarte plăcute și a cetit Cântecul Gintei Latine cu mult entuziasm. I-am promis să-i trimit un costum național complet. Te rog dar să te ocupi cu găsirea lui pentru ca să-l pot expediă îndată ce voi sosi acasă“.

*

Despre această întâlnire și Mistral scrie în memoriile sale vre-o câteva rânduri duioase: „Moartea lui Daudet și moartea lui Alexandri m'au mișcat până la lacrimi, căci am pierdut doi adevărați prieteni“.

De altfel și poetul român a rămas sub impresiunea acestor amintiri căpătate la sud, acolo unde soarele e în toată strălucirea și unde se află un colț de viață unde vre-o câțiva entuziaști au readus în lumină o glorie literară ce va rămâne sub cupola anilor trecători.

Iași

Octav Minar

CARȚI NOI

O CARTE DESPRE ROMÂNII DIN TURCIA

Victor Lazăr, *Die Südrumänen Türkei und der angrenzender Länder*. Bucarest 1910.

Dintre toate naționalitățile din Peninsula Balcanică singuri Români au fost și sunt mai puțin cunoscuți de lumea din Apus. Mai toți cei cari s'au ocupat cu etnografia popoarelor balcanice, n'au pomenit decât în treacăt pe Români Macedoneni.

Este drept, că au fost unii, precum Bratter, Victor Bérard, Von der Goltz, Ivan Ivanici, cari au scris mai pe larg. Studiile lor însă au defectul că sunt rezultatul unor impresiuni personale și de actualitate, mărghinindu-se la luptele cari agită în prezent toate naționalitățile din imperiul otoman și la drepturile Românilor în mijlocul celorlalte neamuri. Singuri Weigand a făcut cu privire la dialect studii științifice serioase. Informațiunile sale, însă, la unele chestiuni, precum statistică, moravuri și drepturi naționale, sunt lipsite de seriozitatea depusă pentru studierea dialectului.

De regretat este că nici Români din țară nu cunosc pe frații lor din Macedonia decât din publicațiuni ocazionale, necunoscute de marele public, pentru care singurul izvor de informațiuni sunt corespondențele din ziare, în cari se oglindește mai mult lupta de agitații și de frământări dureroase ce apasă așa de greu asupra chestiunii naționale din Macedonia. În ce privește oamenii politici, foarte restrâns e numărul acelor, cari știu mai mult decât arată țifrele bugetului macedonean. Pentru înlăturarea acestui neajuns guvernul român a însărcinat pe vremuri pe re-

gretatul I. Nenițescu, ca să viziteze școalele din Macedonia și să expue realitatea fără înconjur. Lucrarea sa, însă, *Românii din Turcia Europeană* e tot așa de fantastică ca și *Makedonien und Alt-Serbien* de sârbul Gopcević. Merită să menționăm cu această ocazie pe tânărul de multă valoare, C. Burileanu, ale cărui cercetări, pe cât de interesante pe atât de instructive, se mărginesc din nenorocire numai la Români din Albania.

Incerări de a se răspândi în străinătate lumină despre poporul aromân, s'au făcut de chiar unii publiciști macedo-români, precum a fost N. Papahagi, a cărui scriere *Les Roumains de Turquie*, prin caracterul său de polemică—după clișee învechite—și fără nici o bază științifică, a dat prilej adversarilor ca să atace și să ponegrească mai rău pe Români. Astfel a fost Neoclés Kazazis (*La Macédoine et les Roumains*, Paris 1907), C. Nikolaidis (*Dicționar etimologic al limbei cuțovlahe*, Atena 1909), prin care autorul îndrăznește să afirme că în limba românească din Macedonia predomină elementele grecești. Cu tot răspunsul zdrobitor al d-lui Capidan, totuși ereziile științifice ale palicarilor continuă a influența spiritele grecomanilor, cari sunt cei mai zeloși apărători ai elenismului în Macedonia.

Iată de ce credem că volumul d-lui Victor Lazar a venit la timp. Este singura lucrare serioasă, care satisface pe deplin nevoia simțită de mult de a lumina pe străini despre adevăratele calități și aspirațiuni ale Aromânilor. Presa germană a făcut comentarii și dări de seamă atât de favorabile, încât suntem siguri că vor reduce cu mult din terenul câștigat de filoelini. Astfel marele ziar „Anzeiger“ din Dresda scrie: „Prin eroismul și statornicia lor (a Macedoromânilor) în momente grele, au deșteptat la noi simpatii calde. S'a luat în Germania cu mare mulțumire cunoștință de faptul că la timpul său ambasadorul nostru din Constantinopol a luat apărarea acestui popor viteaz și vrednic“. Urmiează apoi o serie de laude pentru meritele autorului.

Trebue să recunoaștem întâi de toate meritul pentru dibăcia cu care a știut autorul să ocolească unele chestiuni de controversă, precum este chestiunea statistice, mărginindu-se a enumera părerile diferiților scriitori cari s'au ocupat cu problema naționalităților din Macedonia, făcând astfel să reiasă o idee sugestivă despre haosul balcanic. De asemenea chestiunea procesului de formațiune și de desvoltare al diferitelor ramuri de Români din tot cuprinsul Peninsulei Balcanice a fost lăsată pe răspunderea celor mai autorizați istorici români din țară, precum d-nii D. Oniciu, N. Iorga și A. Xenopol. Fără pretenții de critică și succese noi, autorul dovedește că în tratarea trecutului istoric al elementului românesc din Balcani, a depus multă pricepere și ordine, dând în trăsuri caracteristice împrejurările viforoase prin cari au trecut Români și luptele eroice pe cari le-au purtat pentru a se apăra și conserva.

D-l Victor Lazar a avut frumoasa inspirație de a fi intercalat câteva texte în dialect cu traducerea lor justă în limba română și cea germană, pentru a se convinge oricare străin de strânsa comunitate de origină ce există între vorbirea macedoromână și cea dacoromână. Este drept că această analogie a fost stabilită de mult de d-nii Hașdeu, I. Bianu (*Texte Macedo-Române*, București 1891); pentru străini însă cari în chestiunile balcanice se informează foarte rar din izvoare românești, textele d-lui V. Lazar vor fi o adevărată surpriză, aflând că *Țințarii, Cuțovlahii Macedoromâni, Vlahii*, etc., au un singur graiu: graiul românesc, înrudit așa de aproape cu graiul din România.

În partea consacrată pentru datini, obiceiuri, moravuri, jocuri și mai toate manifestațiunile, cari constituiesc fondul sufletesc al unui popor, autorul are multă originalitate în alegere și expunere, în care se oglindește cu multă fidelitate sufletul celui mai nobil popor din Peninsula Balcanică.

Ion D. Arginteanu.

La Administrația revistei, în Pasagiul Soc. Imobiliara No. 3 (Intrarea prin Calea Victoriei 62 și Str. Academiei 19), se găsesc de vânzare pentru cititorii noștri, cu preț scăzut :

Colecțiunea volumelor apărute din *Noua Revistă Română* :

Volumele I—IV (Prima serie) cu 5 lei volumul.
Volumul V—VIII, 3 lei volumul.

Volumul IX (în curs de apariție). Abonament anual, 10 lei.

Din *Studii filosofice* vol. I, lei 5,

Vol. II—IV, 3 lei fiecare volum.

Vol V (în curs de apariție), Lei 6.

Puterea Sufletească de C. Rădulescu-Motru (scriere premiată de Academia Română), Lei 6.

Biblioteca editată de Noua Revistă Română, 15 bani volumul. Au apărut până acum :

No. 1. În zilele noastre de anarhie, de C. Rădulescu-Motru.

No. 2. Sufletul neamului nostru, de C. Rădulescu-Motru.

No. 3. Contractul muncii, de D. Negulescu.

No. 4. Frica de moarte: Sinuciderile din mizerie de N. Zaharia.

No. 5. Psihologia prostului; Prostul în viața socială; Cerșetorii în haine negre de N. Zaharia.

Cultura română și politicianismul (ediția III-a Socec), de C. Rădulescu-Motru cu 75 bani (în loc de lei 1,50).

Poporanismul politic și democrația conservatoare, de C. Rădulescu-Motru. Prețul 50 bani.

Filosofia lui Henri Bergson de C. Antoniadă. 3 lei.

Eroii de Thomas Carlyle, traducere din limba engleză de C. Antoniadă. 3 lei.

Cântecul Toamnei, Serenade Demonice poeme de Ștefan Petică. 1 leu.

ÎNSEMNĂRI

Comentarii de prisos.— Deșteptul d. Magnus Băileanu, de la ziarul *Deșteptarea Mehedințului*, a găsit cu cale să contracizeze afirmația făcută de mine, în scrisoarea adresată către alegătorii mehedințeni, și prin care destăinuam alegătorilor că prefectul județului îmi făcuse propunerea să figurez pe lista sa oficială. D. Băileanu, deșteptul, de la *Deșteptarea*, susține că adevărul a fost contrar: eu aș fi făcut prefectului propunerea ca să trec la guvern, după alegeri, iar prefectul a refuzat! — Așa dar, dacă reușeam la alegerile trecute, — și nu mi-a lipsit de cât un vot ca să reușesc, — eu aș fi astăzi un transfug! Prefectul, ca să oprească acest act de imoralitate politică m'a combătut cu toată strășnicia. A tolerat chiar, ca la alegerea de senat, să funcționeze suveica în toată regula.

Și pe aceste copilării ale deșteptului d. Băileanu găsește *Conservatorul* oportun să le reproducă! Dar *Conservatorul*, este drept că adaugă în sfârșitul articolului d-lui Băileanu aceste cuvinte: *credem de prisos orice comentarii...*

Se înțelege că sunt de prisos orice comentarii!—C. R.-M.—
Paris, 5/18 Aprilie.

Procesul democrației se reia în toată Europa cu o stăruință de ce în ce mai încordată. Și e parcă un echivoc în desfășurarea vieții sociale contemporane. În ora când nimeni nu mai poate contesta isbânda *de fapt* a democrației, conservatorismul—socotit încă de mult mort pentru totdeauna—își recapătă în domeniul teoriei o putere de rezistență surprinzătoare. Mai mult încă, el se înfățișează cu pretențiunea sigură de a se impune ca o forță activă, nunumai ca una pasivă de coordonare și de limpezire. Democrația fără îndoială nu să poate mulțumi cu isbânzile ei pe tărâmul practic al politicii,—ea fiind mai presus de orice o disciplină de gândire și o îndrumare a unor tendințe sufletesti adânci, are datoria să-și impună victoria și în domeniul teoriei. Procesul s'a pus din nou, credem noi, în urma impulsivității ce-a dat-o spiritului filosofiei contemporane sociologia pozitivă.

Acți, conservatorii găsiră o frumoasă și dorită justificare, cu atât mai impunătoare, cu cât ea eră dată de cercetările pozitive ale științei ce să infiripa pe legile determinismului social.

De altfel, o asemenea îndreptățire o putură găsi unii chiar în filosofia bergsoniană. Se vede clar, din acestea, cum „reacțiunea“ devine tot mai de temut. Democrația are nevoie de apărători, cari să-i limpezească, mai înainte de toate, tendințele ei actuale și locul ei față de sindicalismul tiranic și oportunistul exploatare. Unul din acești apărători, nunumai plin de foc pentru cauza democrației dar și pregătit cu o deosebită competență, e d. Guy-Grand, care în patru numere consecutive din „Revue de metaphysique et de morale“ ale anului trecut, a pus, cu toată erudiția necesară, problema în lumina ei științifică.

Dacă amintim aceasta, e pentru a atrage atențiunea cetitorilor asupra unui articol de curând apărut în „Revue critique des Idées et des Livres“—publicație cunoscută pentru străjnicia conservatorismului ei regal și clerical—in care d. Edouard Berth dovedește cum democrația distruge metafizica, aruncă religiunea, strivește arta, înăbușe știința și dreptul, într'un cuvânt, ruina oricărui lucru care ridică omul deasupra imediatului, contingentului și senzațiunii fugace“. Chestiunea e de actualitate, și la noi în țară ea ar putea aduce puțină înviorare în spiritele cari—chiar cu pregătirea necesară—rămân la considerațiunile efemere ale interesului sau nevoilor personale. Dar, cine are timp la noi, pentru aceasta?

— Q. —

O curioasă concepție feminină despre... femei.—Marcel Prévost delicatul analist al sufletelor femeesti, a prezentat deunăzi prin *Revue de Paris* publicului francez, un roman danez: „Vârsta primejdioasă“ datorit unei d-ne Karin Michaëlis. Romanul a avut mare succes prin țările scandinave ca și prin cele germane și faptul acesta, mai ales după ce vom face cunoștință cu cuprinsul romanului—ajunge ca să dăm crezare oarecum „exagerărilor“—după cum li s'a spus—din piesa recentă a d-lui Diamandi: „Bestia“.

Vom cită așa dar, după scriitorul francez, câteva din documentele psihologice cele mai clocovente din acest curios produs al unui creier femeesc:

„Nici un bărbat nu se cunoaște cu o femeie“.. „Dacă bărbații ar bănui măcar ce se petrece în noi, femeile, îndată ce-am trecut de patruzeci de ani, ar fugi de noi ca de ciumă sau ne-ar omori în bătai ca pe niște câini turbați“... „Omnește între sexe o vrășmășie ireductibilă. O ascund toți pentru că e mai comod așa; dar vrășmășia nu desarmează, chiar în clipele supreme când cele două sexe își confundă destinul. Pentru o femeie care cunoaște pe femeie, i-ar fi ușor să dovedească acest lucru; și orice femeie, care o va asculta singură, fiind numai amândouă singure, îi va da dreptate. Dar dacă vre-un bărbat ar interveni pe neașteptate în conversație, pe dată cele două interlocutoare s'ar uni pentru a zdrobi adevărul sub picioarele lor ca pe un șarpe veninos“... „Bărbații pot fi sinceri față de ei înșiși și față de alții; femeile nu pot. Ele sânt viciale încă din naștere. Mai târziu, educația le corupe și mai mult, mai apoi întâlnirea cu alte femei, și, în cele din urmă, chiar căsătoria“... „O femeie poate iubi pe un bărbat mai mult decât viața sa, îi poate sacrifica timp, sănătate, existență. Dar ea nu i se poate încredința lui, dacă e într'adevăr femeie“... „Între sexe nu e numai profunda, veșnica vrășmășie ci și abisul de nepătruns al neînțelegerii reciproce“....

Și acum iată o definiție a surâsului. Poeții amoroși cari îl cântă să ia aminte: „Surâsul e un limbajiu cunoscut numai de noi singure. Surâsul nostru traduce instinctele, vițiile noastre; el reflectă virtuțile noastre; el e cea mai bună expresie a vague-ului, a golului care există în noi“.

Acest „vague“, acest „gol“ pe cari și-l proclamă autoarea în numele femeii de azi,—ne explică acum foarte bine—mai ales când vedem ce trecere au asemenea născoceli în lumea feminină—aparitia, fie ea chiar rarisimă, a acelor „Bestii“, dintre cari d. Diamandi a avut curajul să ne arate un exemplar. — C. —

O definiție ardelenescă a cuvântului „trocar“.—E cea mai justă, oricât ar părea de curios acest lucru. Și ne mirăm cum de bietul ardelen atât de obiectiv, nu și-a ispășit până acum «trădarea» săvârșită, ca să întrebuițăm și noi un cuvânt foarte frecuent dela o vreme în gazetele noastre de peste munți.

...O găsim în *Tribuna* din Arad:

«Sub numirea de «trocar» se înțelege acea categorie de transilvăneni veniți în România, cari n'au lăsat nici un mijloc nefolosit pentru a se ridica și a se pune în evidență. Nu s'au dat înapoi dela nici o umilire pentru a ajunge la o situație materială, care să le permită un trai bun. Exploatând de regulă chestia națională, trocarul lingusește azi pe unul, mâine pe altul dintre bărbații, în umbra cărora crede că se va putea ridica. Invidios și rău peste măsură, el nu va scăpa nici o ocazie de-a lovi în cei mai meritoși, dar mai modești decât dânsul. Se pricepe de minune la țesutul intrigilor și nu se dă în lături dela nici un serviciu care i-ar

putea aduce un folos material. Nestatornic și fals, el își schimbă patronii cum schimbă vara gulerele, aduce în față laude unei persoane marcante, pe care peste un cîas o va terfeli.

•In discuții, trocarul este cât se poate de nealeal, dar în același timp poate neconsecvent. Dacă astăzi susține cu tărie o afirmațiune, mâine fii sigur, că sub propria-i iscălitură va susține contrarul. Incapabil de-a produce ceva original, spre a arăta că totuș este un element folositor, trocarul pripășit în presă are îndrăzneala de-a reda prin prisma personalității, sau mai bine zis impersonalității lui, operele unor savanți în viață.

•Ori unde este un loc vacant îl solicită...

•Astfel de indivizi, firește, nu contribuiesc decât să înstreineze simpatia multor Români din regat față de ardeleni, pe cari îi judecă după atitudinea trocarului tip. Vina este de altfel și a transilvănenilor, cari nu se feresc de a întreține orice legături cu astfel de oameni. Dar există pădure fără uscături?.

Felicitările noastre curagiosului ardolean pentru obiectivitatea-i prețioasă, mulțumită căreia am putut afla din gura poate cea mai autorizată, înțelesul ignobilului cuvânt.—*F.v.*—

Povestea unui rege-fantasmă: Ludovic II de Bavaria.— Cu toată tăcerea, cu care anumite conveniențe și anumite susceptibilități stăruiesc încă să învâle realitatea uneia din cele mai misterioase și mai curioase existențe regești, d. Jacques Bainville a răușit totuși să ne dea după mărturiile contemporane cele mai veridice, elementele unei biografii psihologice din cele mai sincere și pătrunzătoare. Volumul său de azi: *Un roi Wagnérien: Louis II de Bavière* (Libr. Nationale-Paris), care e o reeditare cu totul refăcută a pri-

mului său volum asupra aceluiaș subiect, e cea mai bună psihologie ce s'a făcut vreodată, a bizarului prinț, comparat adesea cu Neron și cu Hamlet.

Avem aci istorisirea făcută cu tot sângele rece necesar, când e vorba să se studieze existența acestui prinț idealist „exploatată până aci de tot ceea ce literile franceze numără ca romantici întârziați“... Portretul acestui rege e aci poate cel mai complex și adevărat.

Asupra relațiilor lui Ludovic II cu Wagner, asupra atitudinii lui la 1870, asupra mersului „neburniei“ lui, și asupra morții lui tragice, autorul ne dă toate datele sever documentate și cu o exactitudine cu atât mai prețioasă cu cât se brodise în jurul acestui personajiu o mulțime de legende cari se băteau cap în cap.

Toate evenimentele mai de seamă din viața ciudată a acestui rege sunt puse în lumină.

Se știe că Ludovic II devenit rege la 18 ani, îi și oferî lui Wagner să se stabilească la München. Acesta nu mai așteptă mult. Bătrân cum eră, de 50 de ani, plin de datorii, veșnic turburat de grija zilei de mâine, de certurile sale în teatru, primî pe dată. Familia tânărului rege, alarmată, hotorî să-l izoleze însurându-l.

Se și logodî chiar cu principesa Sofia; sora împărătesei Elisabeta a Austriei. După logodnă, însă, într'o bună zi, ciudatul rege arde toate scrisorile, toate amintirile și svârlă bustul logodnicei pe fereastră!

Interesant de asemenea e rolul regelui Ludovic în războiul dela 1870 și după război la confederarea statelor germane.

Paginile apoi în care sânt descrise zilele din urmă ale vieții regelui și în special moartea năpraznică și încă misterioasă petrecută în acel lac al misteriosului castel de Berg, formează subiectul celei mai sfâșietoare drame din veacul trecut. — Z. —

REVISTA REVISTELOR

Viața Socială își desminte pe zi ce merge titlul.

Prea multă „literatură“ pentru D-zeu! Și cu literatură bolnavă sau care vrea cu orice preț să pară așa (ceea ce e mai rău), nu trezești la viață o societate viitoare mai puțin păcătoasă ca cea de azi... Cel mult dacă trezești cu *Litanile pentru miezul nopții* ale d-lui Minulescu, mai știm noi ce aplecări condamnabile și dezastroase la cititorii dela „România Muncitoare“...

Poezia îndrăzneată a d-lui Minulescu a putut fi simpatică într'o vreme când ea era făcută cu mai multă discreție și cu mai multă... artă. Ei, dar să abuzezi de acea libertate a Artei pentru a ne oferi spectacolul unei lăfăeli isterice, care nici pe departe n'are aface cu arta, căci nu e cel puțin prezentată cu... meșleșug, — cu meșleșugul, de pildă, cu care un bucătar meșter te-ar face să savurezi un biftec făcut dintr'o putreziciune. D. Minulescu ne oferă, pe zi ce merge, spectacolul dureros și ridicol al unui seamator pe care l-ai surprinde cum le scoate de după mănecă. I-a pierit adresa! O regretăm sincer. —

D. Gala Galaction e un prea cumsecade scriitor în atmosfera voită a acestei reviste. Mai are de sigur multe stângăcii de-ale începătorilor — cu toate că îl cunoaștem ca scriitor încă de când era numai d. Pișculescu și debuta alături cu d. Sadoveanu într'o revistă uitată, — și o limbă încă nefixată bine: „Un April superior adevăratului April“, „neclarități... ale inimei“ ș. a. — Toate aceste nu pot însă să ne orbească într'alăta ca să nu-i întrevădem talentul pe care îl are! O frază numai și avem dovada: „Ninsoarea contenise. Prin geemurile largi ale sufrageriei, albimea,

puritatea și nevinovăția omătului pătrundeau înăuntru și trecând ca printr'o lentilă ideală ai fi zis că incarnau în punctul focarului, pe Nonora!“ Ori-cum însă, subiectul bucăței „*Mi-e dragă Nonora!*“ e prea simplist ca să merite în ziua de azi 22 pagini. —

De ce n'o fi ascultând d. Davidescu, de sfatul frumos și înțelept, dat d-sale în chiar n-rul trecut al „*Vieței Sociale*“, de d. Galaction? și-și macină talentul în descrierea sufletelor „cariate de nevroze“ și „mușcate de gura veninoasă a coșmarului“, — suflete pe cari se cunoaște că nu le-a trăit și nici măcar nu le-a cunoscut bine, cu toate că ține să ne atragă atenția la sfârșit că nuvela e ticluită la Paris! De ce și-o fi fardând d. Davidescu inima-i tânără și-și sulimenește într'una sufletul ales?—

Revista se deschide frumos cu desenul D-rei Teușanu: de o artă surprinzătoare.

În **Economia națională** d. C. I. Băicoianu însemnează încă o probă pentru „*Falimentul agrarianismului continental*“, citând două articole asupra scumpirei cărnei, unul din *Journal de Liège* și altul din *Neue Freie Presse*. Felul lămurit cum pune cel d'întăiu chestiunea și mijloacele stângace de care se servește cel de al doilea pentru a explica acelaș fenomen economic, arată dreptatea celor cari se ridică contra protecționismului agrar.

Intemeindu-se pe constatări sigure, d. Băicoianu cere cu insistență inaugurarea unei politici economice mai înțelepte, întemeiată, dacă nu pe un liber-schimbism absolut, dar cel puțin pe un protecționism mai rațional, liberat de tirania agrarianismului.

Despre „*Libertatea învățământului*” serie lucruri îndrăznețe și în parte, chiar drepte, d. Aurel C. Popovici în *Revista politică și literară*, care apare la Blaj sub conducerea d-lui Aurel Ciolo.

Ridicându-se contra centralizării despotice în învățământ, care nu e de cât „negațiunea culturii”, autorul apără libertatea învățământului „căci nota caracteristică a culturii adevărate într-o țară, e varietatea și bogăția nuanțelor de cultură, cari însă nu se pot produce de cât prin jocul liber al forțelor intelectuale și morale în limitele statului, ale naționalităților”. Ceea ce ar putea părea paradoxal e faptul că d. Popovici cere această libertate... contra liberalismului și în numele ideii conservatoare. Dar, aceasta are puțină importanță când cererea e dreaptă.

Sunt foarte frumoase reproducerile ce dă *Lucașfărușul* din Albrecht Dürer; și „*Adausul muzical*”, care aduce o bucală inedită a lui Ciprian Porumbescu, alături de câte-va note biografice din viața acestuia, va fi primit cu plăcere de toți admiratorii marelui nostru compozitor.

Regretăm — și împreună cu noi socotim că regretă toată lumea — că seninul cronicar, care începuse darea de seamă a chefurilor culturale de la Sibiu, făgăduind că va continua în numărul acesta, nu se ține de cuvânt. Se lasă neterminată o pagină care trebuia să rămână ilustră în istoria actuală a literaturii noastre.

M E M E N T O

--- La Fez, în jurul căruia se dau mereu lupte, în care vedem adesea gata să se hotărească soarta păcii universale, — există o universitate, mai veche chiar decât Sorbona. E fondată în secolul XI-lea și e compusă dintr-o bibliotecă, o universitate și o moschee ale căror porți stau veșnic deschise. Fiii (profesorii) și eminii (un fel de agregati), dau învățătură la aproape o mie de elevi. Bursierii primesc masa și o robă în fiecare an. Toate-acestea din fondurile universității. Viața lăuntrică amintește pe aceea din evul mediu, în colegiile pariziene adunate prin jurul Sorbonei. Studenții dorm prin lăuntru Universității și prin săli.

--- Un profesor al Universității din Havard ar fi deslegat enigma Sfinxului, ce părea un vecinic mister pentru noi. Deslegarea e aceasta: Capul de bărbat tânăr al sfinxului pornit spre dărăpănare, pe deșertul nesfârșit al Egiptului, împrejmuit de piramide colosale, înfățișează capul regelui Chephres, care trăise în. de Hr. cu 2850 de ani. Restul statuei enorme, reprezentând corpul unui leu, tinde a caracteriza în mod empiric, curajul mare al regelui, dovedit în așărarea piramidelor sfinte.

Reisner a făcut descoperirea aceasta cu ocaziunea ultimei expediții conduse de dânsul în Egipt, unde a dat peste statua lui Mycerinos, fiul lui Chephres. Iar senzaționala descoperire de mai sus i-a indicat o culoarea roșie caracteristică ce a observat-o la urechea statuei lui Mycerinos, și decorația capului din sec. XX. a. Hr.

--- După exemplul feciorului de casă al lui Maupassant, — Pinaow, valetul lui Bismarck, își publică și el memoriile.

Curiozitatea bolnavă a secolului tot nu va fi însă potolită.

--- În editura Félix Jouven din Paris a apărut: „*Napoléon, Byron et leurs contemporains*”. E o traducere a lucrării Lordului Broughton, prietenul intim al lui Byron.

Autorul a cunoscut multe personalități și evenimente politice, asupra cărora ne dă interesante observații.

--- A X-a expoziție anuală a harnicei societăți „*Tinerimea artistică*” se va deschide Duminecă 24 Aprilie.

E pusă și acum sub patronajul principesei moștenitoare.

--- Răsboinică și spirituală revistă „*Facla*” oferă un premiu de 500 lei celui ce va dovedi că „*Poporația*” d-lui Cuza nu e plagiată. Nu pentru că am fi convinși de vinovăția d-lui Cuza ne bucurăm noi, ci pentru că credem că inițiativa „*Faței*” va răspândi gustul cititorilor români pentru problemele economico-politice... E prilejul ca multă lume — și poate chiar mulți din admiratorii marelui nostru economist, să pătrundă în atmosfera teoriilor economice din care „s-a inspirat” șeful și teoreticianul naționalist.

--- *Gabriel D'Annunzio* a cetit la Paris interpreților săi, noua lui lucrare dramatică: *Martiriul lui San Sebastiano*.

La Voce. — Un audient al debaterilor cari s'au urmat în congresul de filosofie de la Bologna, își spune impresiunile în ultimul număr al acestei reviste. Din ele reținem că după caracterul fundamental al comunicărilor — s'ar putea vorbi despre o evoluție a filosofiei de azi în sensul intelectualist; că ceea ce se poate contesta — speculațiunea trece în apanagiul popoarelor latine; că mișcarea pozitivistă în filosofia de azi e nulă; că pragmatismul pierе fără să lase nici o urmă. (Schiller abia a putut să se facă ascultat).

Multe din afirmațiunile acestea ar putea să cheme la discuție. Numai că sunt prea subiective și prea nedovedite.

La Cultura Contemporanea dă rezultatul votului pe care direcțiunea partidului socialist din Italia l-a instituit cu ocaziunea discuțiunii atitudinii pe care lucrătorii trebuie să o ia față de masonerie. Cele 12.445 de voturi s'au împărțit astfel: Ordinea de zi Mondolfo, care stabilea incompatibilitatea între calitatea de socialist și de mason, a întrunit 6606 voturi. — Ordinea de zi Reina care nestabilind această incompatibilitate, sfătuia totuș pe lucrători să nu intre în masonerie, a adunat 2880 de voturi. — 2769 buletine au fost albe, ceea ce însemna că votanții nu se interesează de această chestie.

Proiectul Podrecca prin care lucrătorii sunt invitați să se abțină de la orice practică religioasă, a întrunit 6603 voturi pentru, 1065 contra. Au fost și 2119 voturi albe.

--- Doamna *Anna Judic*, cunoscuta artistă franceză care a jucat și la noi în București, a murit zilele aceste. Creațiunile sale mai principale au fost în comedii: *Femme à Papa*, *Niniche*, *Age difficile*, *Secret de Polichinelle*.

--- *Leoncavallo*, autorul cunoscut al lui *Pagliacci* va pune în curând în muzică lucrarea lui *Arthur Colautti Prometeu*.

--- S'a deschis la Roma a XVIII-a expoziție de stampe. Sunt expuse incisiuni și stampe din veacul al 16-lea și 17-lea, iscălite de maeștri celebri ca: Alb. Dürer, Rembrandt, Salvator Rosa, Stefano Della Bella, Canaletto, Iacopo Basiano, Domenichino, Swanevelt, Guercino, Pousin, Jan Both, ș. a.

--- *Auguste Loutreuil*, mort nu de mult la Paris, a lăsat prin testament 100.000 fr. pentru instit. Pasteur, 2,500.000 pentru universitatea din Paris și 3.500.000 pentru Academia de științe.

--- Se va ridica la Paris un monument sculptorului *Emmanuel Frémiet*.

--- În Anglia, Ministerul de interne a publicat statisticele criminelor pe 1909. În prefața care precede aceste statistici, constatându-se numărul mereu crescând al crimelor, se afirmă că aceasta se datorește în bună parte influenței exercitată de presă care descrie crimele prea în amănunt, și — unor reprezentațiuni de teatru imorale.

--- S'a vândut în Anglia pentru 750.000 franci celebrul portret al lui *Tiziano*: *L'uomo dal cappello rosso*.

--- A murit la Berlin profesorul *Jacobus-Hendricus Van T'Hoff*. Defunctul fusese premiat în 1901 cu premiul Nobel pentru chimie.

--- S'a deschis la Viena o listă de subscripție pentru ridicarea unui monument lui *Josef Keinz* — marele artist dramatic mort de curând.

--- Un incendiu a distrus la Anvers mai multe pânze de valoare între cari un *Rubens*, un *Van Dyck* și un *Teniers*.

--- În Ianuarie trecut a murit la Tokio pictorul *Nomura Bunkio* în vârstă de 57 ani. El era unul din cei mai buni pictori ai școlii lui *Schijō*. Lucrările sale: peisagii, flori și păsări sunt foarte apreciate.

--- S'a jucat la teatrul *Storchi* din Modena o nouă *Antigonă*. *Bindo Fedi* tânărul autor pare — după succedul obținut — a avea un extraordinar talent literar.

--- Editura *Fasquelle* va scoate în curând o nouă ediție a piesei *Oiscau Bleu* a lui *Maeterlinck*.

--- O subscripție publică adună fonduri pentru un monument ce se va ridica lui *Villiers de l'Isle Adam*, strălucitul prozator.

--- *British Museum* a intrat, printr'un testament, în posesiunea unei splendide colecțiuni de 11 desemnuri semnate de *Dante Gabriel Rossetti*. Cartoanele sunt dintre anii 1853—1867.

--- Au apărut la Londra (edit. Blackie) poeziile *Cristinei Rossetti*, sora pictorului.

